

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler

Burak Tangör, Haldun Yalçinkaya*

Öğr. Gör. Dr., TODAİE

* Yrd. Doç. Dr., Kara Harp Okulu

Bu makaleye atıf için: Tangör, Burak ve Yalçinkaya, Haldun, “Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 25 (Bahar 2010), s. 127-154.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler

Burak TANGÖR ve Haldun YALÇINKAYA*

ÖZET

Daha önceden sadece egemen devletlerin yetkisinde bulunan işlevleri “kamu yararı” adına artık devlet-dışı aktörlerin kamu kuruluşları ile birlikte yerine getirmesi, bir tür yönetim anlayışını ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada “güvenlik yönetişimi” devlet ve bir devlet dışı aktör olan askeri hizmet sağlayıcılar arasında birlikte çalışmayı yapılandıran ağı betimlemektedir. Bu çalışmanın amacı güvenlik yönetişimi perspektifinden özel askeri şirketlerin uluslararası güvenlik alanındaki rolünü açıklamak suretiyle Uluslararası İlişkiler alanındaki kuramsal boşluğu bir ölçüde kapatmaktır. Çalışmanın birinci bölümünde güvenlik yönetişimi anlayışı açıklanmaktadır. İkinci bölümde sırasıyla özel askeri sektör, sektörün sınıflandırması, sektörün tarihi arka planı ve son dönemde sektörde neler olduğu anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde bu şirketlerin askeri faaliyetlerinin hukuki durumu ve normatif boyutu tartışılmaktadır. Son bölümde ise özel askeri şirketlerin güvenlik yönetişimi çerçevesinde değerlendirmesi yapılmaktadır. Sonuçta, özel askeri şirketler güvenlik yönetişimi anlayışı içinde faaliyet gösteren uluslararası sistemin özel sektör aktörleridir. **Anahtar Kelimeler:** Güvenlik Yönetişimi, Özel Askeri Şirketler, Paralı Askerlik, Özelleştirme, Dış Kaynaklardan Yararlanma.

Private Military Companies within the Perspective of Security Governance

ABSTRACT

From a governance perspective, sovereign states used to hold the authority of performing certain functions for the sake of ‘public interest’ but recently governments have begun to share this authority with non-state actors. In this article, ‘security governance’ defines the network which constitutes co-operation between the states on the one hand and military service providers as non-state actors on the other. The purpose of this article, from the perspective of security governance, is to analyze the role of private military companies in the field of international security in order to fill a gap in international relations theory to some extent. The first part introduces the differences between governance and government and the concept of security governance. The second part explains in turn the private military sector, classification of the sector, its historical background, activities, and services. The third part discusses the legal status of their military activities and the normative dimension. Finally, all matters relating to private military companies are subjected to an overall evaluation from the conceptual perspective of security governance. Consequently, private military companies are the only actor of the international system in security governance offering military services by contract.

Keywords: Security Governance, Private Military Companies, Mercenaries, Privatization, Outsourcing.

* Burak Tangör, Öğr.Gör.Dr., TODAİE, Ankara. E-posta: btangor@todaie.gov.tr. Haldun Yalçinkaya, Yrd.Doç.Dr., Kara Harp Okulu, Ankara. E-posta: hykaya@kho.edu.tr. Makalede dile getirilen görüşler yazarların kişisel değerlendirmeleri olup, görev yaptıkları kurumlara mal edilemez ve kurumların resmi görüşleriyle ilişkilendirilemez. Bu makale TÜBİTAK tarafından verilen Yurt Dışı Doktora Sonrası Araştırma Programı desteği ile Oxford Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü ile Tarih Fakültesinin ev sahipliğinde yürütülen Savaşın Değişen Niteliği Programı Projesinde (*The Changing Character of War Programme Project*) gerçekleştirilen çalışmalar kapsamında hazırlanmıştır.

Giriş

Özel askeri şirketlerin ortaya çıkması son yıllarda birçok akademik çalışmaya konu olmuştur. Bu çalışmalarda savaşın değişen niteliği, uluslararası teröristlerden ve savaş tacirlerinden kaynaklanan tehditler, askeri hizmetlerin dış kaynaklardan yararlanma yöntemi ile Irak'ta ve Afganistan'da müteahhitlere devredilmesi gibi günümüz güvenlik ortamını dönüştüren etmenler mercek altına alınmıştır.¹ Özel askeri şirketlerin varlığı ve faaliyetleri etik açıdan da sorgulanmakta ve bu durumda bunların meşruluğunun sorgulanması ideolojik bir hal alabilmektedir.² Ne var ki söz konusu gelişmeleri Uluslararası İlişkiler kuramları ışığında kavramsallaştıran ve açıklayan çalışmaların sayısı henüz yeterli seviyede değildir.³ Bu çalışmanın amacı “güvenlik yönetimi” perspektifinden özel askeri şirketlerin uluslararası güvenlik alanındaki rolünü açıklamaktır.

Kuvvet kullanım tekelinin devletlerde olması anlayışı, devletin kendisini hem yurt içinde hem de uluslararası alanda güvenlik tedarikçisi olarak kurumsallaştırmıştır. Bu anlayış aynı zamanda diğer aktörlerden kaynaklanacak tehditlerin şiddetini kuvvet kullanımını yasaklamak ya da sınırlandırmak suretiyle azaltmıştır. Son yıllarda özel askeri şirketlerin sayısının artması bu anlayışın değiştiğine dair değerlendirmelere yol açmıştır. Güvenlik alanında tedarik edici tek aktör devlet iken bunun piyasaya kayması gerek kuramsal bakımdan gerekse uygulamadaki etkileri bakımından incelenmesi gerekli bir konu haline gelmiştir.⁴

Özel askeri şirketlerin sayıları 1990'lı yıllardan beri hızla artmıştır. Ayrıca, 11 Eylül olayları sonrası gelişmeler, Birleşmiş Milletler'in etkinliğini yitirdiği ve uluslararası hukuka saygının bir kenara bırakıldığı dönem bu şirketlerin önünü açmıştır. Örneğin, Irak'ta ABD ordusundan sonra en büyük gücü özel askeri şirketler oluşturmuştur. Bu du-

¹ Bu konuda örnek çalışmalar için bakınız Peter W. Singer, *Corporate Warriors*, 2. Baskı, Ithaca, NY, Cornell University Press, 2008; Christopher Wilcke, “A Hard Place: The United States and the Creation of a New Security Apparatus in Iraq”, *Civil Wars*, Cilt 8, No 2, 2006, s. 124–142; James Larry Taulbee, “The Privatization of Security: Modern Conflict, Globalization and Weak States”, *Civil Wars*, Cilt 5, No 2, 2002, s.1–24. Sait Yılmaz, “21'inci Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askeri Şirketler ve Kontratçı Firmalar”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, No 6, 2007, s. 43–70.

² Doug Brooks, “Messiahs or Mercenaries? The Future of International Private Military Services”, *International Peacekeeping*, Cilt 7, No 4, 2000, s. 129–144. David J. Francis, “Mercenary Intervention in Sierra Leone: Providing National Security or International Exploitation?”, *Third World Quarterly*, Cilt 20, No 2, 2009, s. 319–338.

³ Deborah D. Avant, *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*, Cambridge, Cambridge University Press, 2005 ve Sarah Percy, *Mercenaries: The History of a Norm in International Relations*, Oxford, UK, Oxford University Press, 2007. Bu iki çalışma, özel askeri şirketlerin endişe verici olduğuna dair açıklamalarına kuramsal bir çerçeve sunarak bu alandaki kuramsal boşluğu gideren önemli katkılardır.

⁴ Avrupa ve Kuzey Amerika'da değişen güvenlik anlayışının etkilerinin değerlendirildiği bir çalışma için bakınız Elke Krahnmann, “Security: Collective Good or Commodity?”, *European Journal of International Relations*, Cilt 14, No 3, 2008, s. 379–404. Krahnmann'a göre güvenlik algılamasının ortak yarar olarak değil de bir emtia (eşya) olarak algılanması güvenlik kavramının anlamını ve güvenlik alanındaki uygulamaları etkilemeye başlamıştır.

rum doğal biçimde özel askeri sektöre⁵ aktarılan bütçeye yansımıştır. *The Center for Public Integrity* adlı kuruluşun yaptığı ve 2004 ila 2006 yılları arasında kapsayan bir araştırmaya göre Irak ve Afganistan'da ABD Ordusunun ihaleleri her yıl yüzde elli oranında artış göstermiştir.⁶ Yine aynı raporda Irak'taki ihalelerin toplamının Afganistan'dakinin yedi katı olduğu görülmüştür. En çok ihale alan şirket 16 Milyar Amerikan Doları ile *Kellogg Brown & Root* (KBR) iken ikinci sırada bulunan *DynCorp*'un KBR'ın dokuzda biri kadar ihale alması dikkat çekmiştir. 17 Iraklı sivilin ölümünden sorumlu tutulan ve kamuoyunda adı sık duyulan *Blackwater*, 485 Milyon Amerikan Doları ile özel askeri şirketler arasında on ikinci sırada yer almıştır.⁷ Ayrıca, uluslararası özel askeri sektörün önümüzdeki yıllarda yüz milyarlarca dolarlık bir meblağa ulaşması öngörülmüştür.⁸

Tüm bunlar göz önüne alındığında özel askeri şirketlerin uluslararası güvenlik analizlerinde değerlendirilmesi gereken bir değişken haline geldiği tespit edilmektedir. Geleneksel olarak devletlere atfedilen şiddet kullanım tekelinin özel sektör aktörlerince de belirli bir çerçevede kullanılıyor olması, yeni bir kavramsallaştırmayı gerekli hale getirmektedir. Bu noktada, kamu sektörü ile özel sektör arasındaki ilişkiyi kavramsallaştırmakta kullanılan yönetim yaklaşımı, Uluslararası İlişkiler disiplini ışığında özel askeri şirketlerin konumlandırılmasında bir anlam kazanmaktadır.

Güvenlik Yönetişimi Kavramı

Güvenlik yönetişiminin anlaşılabilmesi için önce “güvenlik” ve “yönetişim” kavramlarından ne anlaşılması gerektiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Güvenlik, toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürüdüğü ve kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumunu belirten bir kavramdır. Uluslararası İlişkiler disiplini çerçevesinde “güvenlik”, genellikle bir devletin saldırıdan korunma ya da tehditlerden uzak olma durumu olarak ele alınmaktadır. Ancak, disiplin içinde yine de güvenliğin tanımı hususunda bir uzlaşmadan söz edilemez. Güvenlik, dünyayı algılayış biçimimize, kültürlere ve zamana göre içerik yönünden devamlı değişim geçiren bir kavramdır. Dolayısıyla güvenlik sorunsalını ortaya çıkaran tehditler bu unsurlara göre çeşitlilik göstermektedir.

Küreselleşme süreci içinde sınır-aşan suçlar, uluslararası terörizm, nükleer silahların yayılması, bulaşıcı hastalıklar gibi yeni tehditlerin yaygınlaşması sonucunda bir kavram olarak güvenlik yeniden inşa edilmeye başlamıştır. Bir yandan güvenlik kavramının devletin güvenliğinin ya da askeri güvenlikten sıyrılarak genişletilmesini önerenler olduğu gibi, tersine, böyle bir çabanın kavramın işe yararlığını ortadan kaldıracaklarını

⁵ “Sektör” kelimesi savaşın liberal ekonominin bir enstrümanı hâline getirilebildiğini vurgulamak amacıyla bilinçli olarak seçilmiştir.

⁶ 2004 yılında 11 Milyar Amerikan Doları; 2005 yılında 17 Milyar Amerikan Doları; 2006 yılında 25 Milyar Amerikan Doları. Bakınız *Windfalls of War II*, The Center for Public Integrity, <http://projects.publicintegrity.org/wowII/> (Erişim Tarihi 10 Haziran 2009).

⁷ Ibid.

⁸ Christopher Spearin, “Private Security Companies and Humanitarians: A Corporate Solution to Securing Humanitarian Space?”, *International Peacekeeping*, Cilt 8, No 1, 2001, s. 21.

öne sürenler olmuştur.⁹ Ancak günümüz güvenlik tehditlerinin eskisinden farklılık arz ettiği de gözleme dayalı bir bulgudur. Örneğin, merkezi Oslo'da bulunan Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsünün (*International Peace Research Institute, Oslo - PRIO*) detaylı bir araştırmasına göre 2000–2002 yılları arasında iç savaşlarda ölenlerin tüm savaş alanlarında ölenlere oranı yüzde 93'e ulaşmıştır. Bu oran 1950'li yıllarda yüzde 8; 1960'lı yıllarda yüzde 29 ve 1970'li yıllarda yüzde 43 olduğu düşünüldüğünde tehdit değişimi açıkça görülmektedir.¹⁰ Ayrıca, 2004 yılında yayımlanan bir araştırmaya göre devletler arasında meydana gelen savaşların tüm savaşlara olan oranı Soğuk Savaş sonrası dönemde yüzde 17'den 4'e düşerken, yerel nitelikli çatışmaların oranının yüzde 96'ya çıktığı görülmektedir.¹¹ Günümüzde mücadele yöntemlerinin, çatışma nedenlerinin ve kaynakların değişmesiyle beraber “yeni savaş”lardan söz edilmeye başlanmıştır.¹² Bununla birlikte günümüzde güvenlik kavramı da çok boyutlu olarak askeri, ekonomik, toplumsal, bireysel, çevresel vb. yönleri ile bir bütün olarak ele alınmaya başlamıştır. Bu şekilde ele alınan güvenlik sorunsalı ulus-devletin kapasitesini zorlamaya başlamış ve ulus-devletlerin yanında uluslararası örgütler, hükümet-dışı kuruluşlar ve hatta özel sektör aktörleri gibi diğer devlet-dışı uluslararası aktörler de güvenlik politikalarında yer bulmaya başlamışlardır.

İkinci olarak tespit edilmesi gereken “yönetişim” kavramı ise bir toplumsal-politik sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapıya da düzeni betimlemektedir.¹³ Yönetişim (*governance*) kavramını yönetim (*government*) kavramından ayırmak gerekmektedir. Yönetişim, farklı düzeylerde tüm aktörleri içeren bir politika oluşturma sürecini; yönetim ise merkezileşmiş politik kontrol sistemini belirtmektedir. Bu bağlamda Küresel Yönetişim Komisyonu (*Commission on Global Governance*), yönetişimi bireylerin ve kurumların, kamu aktörlerinin ya da özel aktörlerin ortak ilişkilerinin birçok yoldan yürütülmesinin toplamı olarak tanımlamıştır.¹⁴ Böyle bir tanımlama yönetişim yaklaşımlarının hükümetlere olduğu kadar hükümet-dışı aktörlere de önem atfettiğini göstermektedir. Bir diğer ayrışma olgusu paylaşılan çıkarlar bağlamındadır. Yönetimde tek tek çıkarlar ortak çıkarlara feda edilmeli düşüncesi yatar; hâlbuki yönetişim, farklı çıkarların elde edilmesine olanak vermektedir.¹⁵

⁹ Oktay F. Tanrısever, “Güvenlik”, Atilla Eralp (der.), *Devlet ve Ötesi*, İstanbul, İletişim, 2005, s. 107–123.

¹⁰ Bethany Lacina ve Nils Petter Gleditsch, “Monitoring Trends in Global Combat: A New Dataset of Battle Deaths”, *European Journal of Population* Cilt 21, No 2–3, 2005, s.157.

¹¹ *Armed Conflict Dataset*, International Peace Research Institute, Oslo (PRIO), Version 2.1, 11 Mart 2004, <http://www.prio.no/cwp/ArmedConflict/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2004).

¹² Bakınız Mary Kaldor, *New and Old Wars*, California, Stanford University Press, 1999.

¹³ Ömer Bozkurt, Turgay Ergun ve Seriy Sezen (der.), *Kamu Yönetimi Sözlüğü*, Ankara, TODA-İE, 2008, s. 274.

¹⁴ Commission on Global Governance, *Our Global Neighbourhood: The Report of the Commission on Global Governance*, Oxford, Oxford University Press, 1995, s. 2.

¹⁵ James N. Rosenau, “Governance, Order and Change in World Politics”, James N. Rosenau ve Ernst-Otto Czempiel (der.), *Governance without Government*, Cambridge, Cambridge University Press, 1992, s. 4–5.

Devletlerin sınırlarını aşan kamu-özel sektör ortaklığı Uluslararası İlişkiler araştırmalarında incelenmesi gereken bir konu haline gelmiştir. Daha önceden sadece egemen devletlerin yetkisinde bulunan işlevleri “kamu yararı” adına artık devlet-dışı aktörlerin kamu kuruluşları ile birlikte yerine getirmesi, bir tür yönetim anlayışını ortaya çıkarmıştır. Bu kamu-özel sektör ortaklığı dünya politikasında oluşmakta olan yeni yetki dağılımının bir yansıması olarak değerlendirilmiştir.¹⁶

Hükümetlerden kaynaklanmayan tehditlerin ve uluslararası alanda devlet dışı aktörlerin son yıllardaki artışı günümüz güvenlik ortamını etkilemiştir. Uyuşturucu kaçakçılığı, insan ticareti, kara para aklama gibi organize suçların yaygınlaşması, uluslararası terörizm, HIV/AIDS gibi bulaşıcı hastalıklar, silahlanma, nükleer silahların yayılması gibi hükümetlerin başa çıkmakta zorluklar çektiği tehditler güvenlik politikasının oluşturulmasında yeni arayışları zorunlu kılmıştır. Ne var ki, sınırlı kaynaklar, uzman eksikliği ve büyük devletlerin farklı ilgi alanlarına sahip olması, beraberinde güvenlik alanında politika oluşturma sürecinde bir parçalanmayı getirmiştir. Bu çerçevede devlet dışı aktörler güvenlik tedarikçileri olarak uluslararası alanda etkinliklerini artırmışlardır.

Bu gelişmeler güvenlik politikalarında yönetim anlayışının oluşmasına yol açmaktadır. Uluslararası İlişkiler disiplini çerçevesinde “güvenlik yönetişimi”, uluslararası alanda barış ve istikrarın sürmesi amacıyla politik, ekonomik ve idari otoritenin ortak kullanımını belirtmektedir.¹⁷ Günümüzde devletler güvenliğin temininde baş aktör olmasına karşın devlet-dışı aktörler giderek devletleri tamamlamakta ve devlet ile devlet-dışı aktörler arasında yeni koordinasyon ağları gelişmektedir. Öyle ki ulusal hükümetlerin yanında artık uluslararası örgütler, hükümet-dışı kuruluşlar ve özel askeri şirketler gibi devlet dışı aktörler de çatışmanın yönetimi ve önlenmesi gibi konular ile uğraşır hale gelmektedirler.¹⁸ “Güvenlik yönetişimi” kavramı, bu çalışmada, devlet ve güvenliği tedarik eden devlet dışı aktörler arasında birlikte çalışmayı yapılandıran ağı betimlemektedir.

Özel Askeri Şirketlerin Tanımı ve Sınıflandırılması

Temel yeteneği savaşmak olan ve cephede, ön hatlarda muharip unsurlarla beraber veya muharip unsurlar gibi hareket eden özel askeri sektörün temsilcilerine askeri şirket denmektedir. Askeri şirketler ihale almakta ve almış olduğu ihaleleri bir sözleşmeye uyarak icra etmektedirler. Özel askeri şirketlerin hizmetleri çok çeşitlidir. Öyle ki özel mülkiyetin korunmasından askeri üs ve limanların yönetimine, insani yardım kuruluşlarına ait konvoyların güvenliğinin sağlanmasından, istihbarat ya da lojistik konularında eğitim verilmesine kadar geniş bir yelpazede faaliyet göstermektedirler. Bu hizmetler karmaşık teknik konuları içerdiği gibi “imtiyazlı ve kokuşmuş elitlerin savunulması” gibi kirliliği

¹⁶ Bkz. Marco Schaferhoff, Sabine Campe ve Christopher Kaan, “Transnational Public-Private Partnerships in International Relations: Making Sense of Concepts, Research Frameworks, and Results”, *International Studies Review*, Cilt 11, No 3, 2009, s. 451-474.

¹⁷ Burak Tangör, *Avrupa Güvenlik Yönetişimi*, Ankara, Seçkin, 2008, s. 35.

¹⁸ Elke Krahmman, “From State to Non-State Actors: The Emergence of Security Governance”, Elke Krahmman (der.), *New Threats and New Actors in International Security*, New York, Macmillan, 2005, s. 13.

de içermektedir.¹⁹ Bu hizmetleri talep eden müşteriler çeşitlilik göstermektedir: Afrika Birliği, AGİT, Avrupa Birliği, BM ve NATO, çok-uluslu şirketler ve sivil toplum kuruluşları bunlar arasındadır.

Özel askerî şirketlerin genellikle Afrika'da görülen organize olmayı becerememiş "başarısız devletler"²⁰ ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından Kolombiya, Afganistan ve Irak'ta kullanıldığı görülmüştür. Özel askerî şirketlerin baş müşterisi ise ABD'dir. ABD, 1991 Körfez Savaşı sırasında ordusunda 711.000 aktif asker bulundururken, 2003 Irak Savaşı sırasında bu sayı 487.000'e düşmüştür. Bu personel açığı kısmen özel askerî şirketlerden karşılanmıştır.²¹ 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla ABD'nin Güneybatı Asya'da bulunan asker sayısı 160.000 iken, Amerikan ordusunun bu bölgede ihalelerle verdiği hizmetlerde çalışanların sayısı 196.000'dir.²²

Afrika ve Asya'daki bölgesel çatışmalara karşı büyük güçlerin azalan ilgisi gelişmekte olan dünyada da özel askerî şirketlere olan talebi artırmaktadır.²³ Özel askerî şirketlerin çoğalmasının diğer bir nedeni ise, gelişmekte olan ülkelerin ulusal güvenliklerini sağlamakta başarılı olamamaları nedeniyle bu ülkedeki hükümetlerin özel askerî şirketlere başvurularıyla talep yaratmalarıdır. Sosyal istikrarsızlık arttığında ve devletlerin vatandaşlarının güvenliğini sağlama yetenekleri azaldığında, uluslararası ortaklıklar ve uyuşturucu kartelleri gibi sosyal gruplar da güvenlik hizmetlerinin müşterileri olabilmektedirler. Örneğin, 1998 yılında Kolombiyalı yetkililer Yair Klein adlı eski bir İsrail subayını uyuşturucu kaçakçılarını silahlandırmakla ve eğitmekle suçlamışlardır.²⁴ Özel askerî şirketler, daha çok, zayıf ülkelerdeki iç çatışmalarda kullanılmaktadır.

Soğuk Savaş sonrasında insani yardım kuruluşları ve diğer hükümet-dışı kuruluşlar zayıf devletlerin var olduğu bir ortamda güvenlik gereksinimlerini karşılamaları için özel askerî şirketlere yönelmişlerdir. BM sistemi içinde yardımın özel aktörlerce sağlanmasından başka ulaşım ve altyapı hizmetleri de özel sektöre bırakılmaya başlamıştır. Özel askerî şirketlerin, insani yardım kuruluşlarının personeline sunduğu hizmetler arasında tehdit değerlendirme, istihbarat yönetimi, acil durum planlaması, konvoy güvenliği ve tahliye operasyonları bulunmaktadır. Bu çerçevede özel bir güvenlik şirketi olan *Defense*

¹⁹ Herbert Wulf, *Internationalizing and Privatizing War and Peace*, New York, Palgrave Macmillan, 2005, s. 42.

²⁰ Başarısız devletler (*failed states*) terimi, ABD kökenli olup çok tartışılır bir kavramsallaştırmayı temsil etmektedir. Söz konusu terimin taşıdığı belirsizlikler nedeniyle devletleri başarılı ya da başarısız sınıflandırmak eleştirilmektedir. Bkz. Pınar Bilgin ve Adam David Morton, "From 'Rogue' to 'Failed' States? The Fallacy of Short-termism", *Politics*, Cilt 24, No 3, 2004, s. 169-180.

²¹ Özel askerî şirketler, Irak hükümeti ile koalisyon güçlerinin üstü kapalı onayıyla bu boşluğu doldurmaktadırlar. Bakınız Dave Whyte, "Lethal Regulation: State-Corporate Crime and the United Kingdom Government's New Mercenaries", *Journal of Law and Society*, Cilt 30, No 4, 2003, s. 576-590.

²² William C. Latham Jr., "Not My Job: Contracting and Professionalism in the U.S. Army", *Military Review*, Mart-Nisan 2009, s.40.

²³ Brooks, "Messiahs or Mercenaries?", s. 129-144.

²⁴ Thomas K. Adams, "The New Mercenaries and the Privatization of Conflict", *Parameters*, Cilt 29, No 2, 1999, s. 109.

Systems Limited (DSL); *International Rescue Committee* (IRC), CARE, Caritas, USAID, GOAL ve *World Vision* gibi insani yardım kuruluşlarına bu tip eğitim hizmetleri vermiştir. *World Vision*'ın Sierra Leone'nin Freetown kentindeki faaliyetlerinin güvenliği *Lifeguard* tarafından sağlanmıştır. BM sistemi içinde yer alan UNHCR, UNICEF, UNDP, WFP, UNAVEM (*UN Angola Verification Mission*) ve UNOMOZ (*UN Operation in Mozambique*) da özel askeri şirketlerin uzmanlıklarından yararlanmıştır.²⁵

Özel askeri şirketlerin ortaya çıkmaları ve yaygınlaşmaları ve büyümeleri devletin kamu işlevlerini özelleştirme eğiliminin bir parçasını oluşturmaktadır. Güvenlik ve savunma alanında özelleştirme süreci, devletin sahip olduğu şiddet tekeli terketmesi anlamına gelmektedir. Ulusal savunma şirketlerinin özelleştirilmesi ve özel askeri şirketlerin çoğalması uluslararası ve çok-uluslu ortaklıkların artmasına yol açmıştır. Bu ortaklıklar ulusal sınırları aşan bir coğrafyada faaliyette bulunmuşlardır. 1990'lı yıllarda ABD'de savunma şirketlerinin birleşmelerinin teşvik edilmesi sonucunda *Lockheed Martin*, *Boeing*, *Raytheon* ve *Northrop Grumman* gibi dev askeri şirketler oluşmuştur. Avrupa'da ise Fransa'nın SOGEADE, İspanya'nın SEPI ve Almanya'nın *Daimler-Chrysler* şirketleri 2001 yılında birleşerek *European Aeronautic Defence and Space* (EADS) ortaklığını kurmuşlardır. EADS, İngiltere'nin *BAE Systems* şirketinden sonra Avrupa'nın en büyük silah şirketidir. Bu gelişme de özel askeri şirketlerin güvenlik politikasında etkinliğini artırmalarına yol açmıştır.

Savaş alanlarında yer alan askeri şirketlerle savaş alanları dışında da kullanılan güvenlik şirketlerini aynı sınıflandırmaya dâhil edilmemesi gerekmektedir. Çünkü o zaman bir alışveriş merkezinin güvenliğini sağlayan şirketle Irak'ta konvoylara koruma sağlayan şirketi aynı sınıfta değerlendirmek gerekir. Bu konuda çalışmaları ile dikkat çeken Peter W. Singer'ın özel askeri şirketleri temel yeteneklerine göre sınıflandırması sade ve anlaşılır bir metoda sahiptir. Singer, savaş alanlarındaki temel yetenekleri savaşmak, danışmanlık ve eğitim hizmeti vermek ile lojistik ve hizmet desteği sağlamak şeklinde üçe ayırmıştır. Özel askeri şirketler de bu temel yetenekleri gerçekleştirme kapasitesine göre sınıflandırılmaktadır. Temel yeteneği savaşmak olan şirketler *Özel Askeri Şirketler*, temel yeteneği danışmanlık ve eğitim hizmeti vermek olanlar *Askeri Danışmanlık Şirketleri* ve son olarak temel yeteneği lojistik ve hizmet desteği sağlamak olanlar ise *Askeri Destek Şirketleri* olarak adlandırılmaktadır. Özel askeri sektörü oluşturan tüm bu şirketlere şemsiye isim olarak ise özel askeri şirketler de denilmektedir.²⁶

Tarihsel Süreçte Savaş Alanlarında Maddi Kazanç Sağlayan Devlet-Dışı Aktörler

Yönetenlerin, askeri yetenekleri olan yabancı grupları ve kişileri kiralayarak kendi adlarına savaştırmaları yeni bir uygulama değildir. Bireysel anlamda askerlerin maddi kazanç sağlama yolu olan paralı askerlik, tarihi süreçte bilinen bir kavramdır. Yabancı paralı askerler Hititlerden, Pers, Çin, Yunan ve Roma imparatorluklarına kadar neredeyse tüm eski çağ devletleri tarafından kullanılmışlardır. Orta Çağ Avrupasında feodal toprak düzeni içe-

²⁵ Spearin, "Private Security Companies", s. 27–28.

²⁶ Peter W. Singer, *Corporate Warriors*, Ithaca, New York, Cornell University Press, 2003, s. 93.

risinde para ile kiralanın şövalyeliğe kadar bir değişim geçirmişlerdir. Paralı askerlerin kolektif bir biçimde bir araya gelmesi ise orduların para karşılığı kiralanmasını ortaya çıkarmıştır. Para karşılığı kiralanın orduların atası olan *condottiere* ise Orta Çağın sonlarında İtalyan prensliklerinde görülmüştür. İtalyanca sözleşme (*condotta*) kelimesinden türemiş olan *condottiere* sisteminde özel ordular sözleşme yaparak İtalyan prensliklerini korumuşlardır. 1420–1600 yılları Rönesans dönemi İtalyan prensliklerinde paralı askerler en iyi dönemlerini geçirmişlerdir. Bu dönemde *condottiere*, sözleşme imzalayarak İtalyan prensliklerinin savunma hizmetini yürüten muharip unsurlar şeklinde yer almıştır. Bu kent devletlerinin yurttaşları savaşı barbarların işi olarak görmüş, zengin ve tüccarların bu gibi şeylerle zamanını ve hayatını harcamaması gerektiği görüşü egemen olmuştur.²⁷

Milliyetçilik akımı ortaya çıkana kadar paralı askerlik kurumu yaşamaya devam etmiştir. Öyle ki, ulus-devletlerin sosyal örgütlenmenin hâkim biçimi haline gelmesinden sonra paralı askerlik gözden düşmüştür. Örneğin, Amerikan Bağımsızlık Savaşında İngiltere Kralı'nın yabancı paralı askerleri kullanması Amerikan halkına ihanet olarak algılanmıştır. 1789 Fransız Devrimi tüm Avrupa ve Batı dünyasına milliyetçilik ideolojisini yayarken herkesin ülkesi için savaşması gerektiği ve başka bir bayrak altında savaşanların onursuz olduğu görüşü de yaygınlık kazanmıştır. Fransız Devriminden sonra paralı askerlik hizmeti ahlaksızlık olarak görülmüş ve paralı askerlerin kullanılması sert tepkilere neden olmuştur.²⁸ Ulusal ordular Fransa'da 23 Ağustos 1793'te Konvansiyon'un kabul ettiği zorunlu askerlik kanunu ile ortaya çıkmıştır. Napolyon döneminden bu yana da uluslaşma sürecine koşut olarak ordular ve savaşlar ulusal bir kavramsal çerçeve içinde düşünülmüştür.²⁹

Günümüzdeki paralı askerlerin geçmiştekilerden farkı, küreselleşmiş ve şirketleşmiş olmalarıdır.³⁰ Sivil müteahhitler lojistik destek başta olmak üzere İkinci Dünya Savaşı'ndan beri askerî birlikleri çatışma alanlarında desteklemişlerdir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin yarattığı değişim sonucunda ise lojistik destek dışındaki faaliyetleri gerçekleştirebilecek firmaları da kapsayan özel askerî sektör ortaya çıkmıştır.³¹ Sektörün boyutları ile ilgili bir örnek vermek gerekirse; Amerika Birleşik Devletleri'nin 2004 ile 2006 arasında Irak ve Afganistan'da özel askerî sektördeki ilk 100 şirkete yaptığı ödemelere baktığımızda karşımıza toplam 52,2 milyar Amerikan Dolarlık bir pazar çıkmaktadır. Bunlar arasında 32 tane yabancı şirket bulunmaktadır. Ayrıca söz konusu yabancı şirketlerin 12'sinin Türkiye'den olması "*Windfalls of WAR II*" raporunda dikkat çekici bir husus şeklinde vurgulanmıştır.³²

Gelişmiş ülkeler bir yandan ordularındaki asker sayılarını azaltırlarken, diğer

²⁷ Janice E. Thomson, *Mercenaries, Pirates, and Sovereigns: State Building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe*, Princeton, NJ, Princeton University Press, 1994, s. 23.

²⁸ Ibid.

²⁹ Haldun Yalçınkaya, "Özel Askerî Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 61, No 3, 2006, s. 252.

³⁰ Peter W. Singer, "The Dogs of War Go Corporate", *The Londra News Review*, 19 Mart 2004, <http://www.brookings.edu/views/op-ed/fellows/singer20040319.htm> (Erişim Tarihi 11 Aralık 2005).

³¹ Yalçınkaya, "Özel Askerî Sektörün Oluşumu", s. 253–255.

³² *Windfalls of War II*, The Center for Public Integrity, <http://projects.publicintegrity.org/wowII/> (Erişim Tarihi 10 Haziran 2009).

yandan uluslararası müdahalelere eskisinden daha çok dahil olmaya başlamışlardır. Bu durum, bu ülkelerin orduları üzerindeki bütçe baskısını artırmıştır. Bu ülkelerin uzmanlaşmış birlikler konusunda sıkıntı çekmeleri askeri hizmetlerin ihale edilmesine neden olmuştur. 1990'larda bir yandan askeri bütçelerde kısıtlamaya gidilirken diğer yandan özel askeri şirketler büyümüştür. Ordularda ekonomik kesintiler yapılması, personel sayısının azaltılması ve silahsızlanma, özelleştirmelerin de bir bakıma yolunu açmıştır. Bu sürecin sonunda kimi ordular pilotlarının eğitimi için gerekli olan uçakları satın almak yerine bu tip uçaklara sahip özel şirketlerden kiralamayı tercih etmeye başlamışlardır.³³

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra pek çok devlet askeri bütçelerini kısmış ve askerlerinin sayısını azaltma yoluna gitmiştir. Dünya genelinde 1993 ve 2003 yılları arasında asker sayısı yaklaşık 9 milyon azalmıştır.³⁴ Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması (AKKA) rejimi ve Soğuk Savaş döneminin sona ermesi gelişmiş devletleri ordularını küçültmeye, askeri harcamalarını azaltmaya ve ordu personelini emekliliğe ayırmaya yöneltmiştir. Bu, birçok emekli askeri, mesleklerini ve uzmanlıklarını özel askeri şirketlerde değerlendirmeye sevk etmiştir. Nepal (Gurkha birlikleri), Fiji, eski Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkeleri, İsrail, Güney Afrika ve Şili özel askeri şirketlere en çok eleman sağlayan ülkeler olarak dikkat çekmektedir. Askeri kaynakların da yine bu özel askeri şirketler tarafından ekonomiye katkı sağlayacak biçimde değerlendirilecek olması hükümetler tarafından olumlu karşılanmıştır.³⁵ Böylece bu kadar fazla sayıdaki nitelikli askeri elemanın iş arzı oluşturması özel askeri şirketlerin doğmasına ve büyümesine zemin hazırlamıştır.

Büyük devletler silahlı kuvvetlerini küçültme ve askeri harcamalarını azaltma yoluna giderken, zayıf devletler daha az masraflı görülen paralı asker kiralama yoluna başvurmuşlardır. 1990'lı yıllarda bu talebe karşılık vermek amacıyla birçok uluslararası özel askeri şirket kurulmuştur. İşte bu şirketler belli bir alanla sınırlanmaksızın müşterilerine askeri yöntemler ve teçhizat eğitimi verebilmekte ve askeri araç-gereçleri temin edebilmektedirler. Paralı askerlik ile özel askeri şirketlerin hizmetlerinin niteliği farklıdır. Şöyle ki, paralı askerler yabancı bir orduda ücreti karşılığında hizmet sunarken, şirketler sözleşme karşılığında hizmetlerini kiralamaktadırlar. Paralı askerlerin kolektif hale gelmiş şekli "savaş müteahhitleri" olarak isimlendirilebilir.³⁶

³³ Bu konuda en ilginç gelişmelerden biri NATO'nun stratejik hava taşımacılığı konusundaki açığını kapatmak için Soğuk Savaş'taki rakibi Sovyetler zamanında üretilmiş şu anda Ukrayna'ya ait olan Antonov Filosundan yararlanmasıdır. NATO, SALIS (*Strategic Airlift Interim Solution* – Stratejik Hava Taşımacılığı Geçici Çözümü) başlığı altında yaptığı bir girişim neticesinde üyelerinin bir kısmının stratejik hava taşımacılığı ihtiyacını Antonov Havayollarından kiralanan 6 adet An 124-100 uçağı ile 2012 yılına kadar uzatabilecek bir sözleşme ile karşılamıştır. 2006 yılında başlayan SALIS sayesinde NATO üyesi ülkeler yıllık en az 2000 saat Antonovları kullanmayı taahhüt etmişlerdir. Bu sayede A400M uçaklarının üretilmesinin beklendiği dönemde ihtiyaç duyulan büyük yüklerin (tank, zırhlı personel taşıyıcı, helikopter, vb.gibi) taşıma görevi halledilmiştir. NATO üyesi ülkeler tarafından Antonov Uçakları Afganistan, Sudan-Darfur veya deprem sonrası Pakistan'a yardım kuvvetleri gönderilmesinde sıklıkla kullanılmışlardır. Bkz. *Strategic Airlift Interim Solution (SALIS)*, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50106.htm (Erişim Tarihi 5 Eylül 2009).

³⁴ Bonn International Center for Conversion, *Conversion Survey 2005*, 2005, s. 161.

³⁵ Wulf, *Internationalizing and Privatizing War and Peace*, s. 38.

³⁶ Haldun Yalçınkaya, *Savaş: Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*, Ankara, İmge, 2008, s. 340.

Özel askeri şirketleri tercih edilir kılan bir başka etmen, bu şirketlerin serbest piyasa kurallarına tabi olmasından ve hükümetler kadar siyasi kaygılar (hesap verebilirlik gibi) taşımamalarından dolayı güvenlik hizmetlerini müşterilerinin talepleri doğrultusunda yerine getirmekten çekinmemeleridir. Bu uluslararası askeri şirketlerden hiçbiri, kendini paralı askeri kuvvet şeklinde tanımlamamaktadır; çünkü böyle bir tanımın olumsuz çağrışımlara yol açması çok muhtemeldir. Özel askeri şirketler için en önemli şey, müşterilerinin güvenini ve memnuniyetini kazanmaktır.

Özelleştirme ve Dış Kaynaklardan Yararlanma

Özel askeri şirketlerin çoğalmasının nedenlerinden biri, gelişmekte olan ülkelerin ulusal güvenliklerini sağlamakta başarılı olamamaları nedeniyle bu ülkedeki hükümetlerin özel askeri şirketlere başvurmalarıyla talebin yaratılmasıdır. 1980'li yıllardan beri devlet tarafından yürütülmekte olan hizmetlerin özel sektöre devredilmesi genel bir eğilimdir. Bunun başlıca iki yöntemi vardır: özelleştirme ve dış kaynaklardan yararlanma. Özelleştirme dar anlamda, sermayesinin kısmen ya da tamamen devlete ait olduğu girişimlerle, devlete ait olan payların kısmen ya da tamamen özel kişi ve kuruluşlara satılmasıdır. Geniş anlamda ise, serbest piyasa ekonomisi uygulamasının önündeki tüm engellerin kaldırıldığı bir ekonomik ve toplumsal düzen yaratmaya yönelik karar, eylem ve işlemlerin tümüdür.³⁷ Özel askeri şirketler daha önce devletler tarafından yerine getirilen sosyal ve ekonomik faaliyetlerin özelleştirilmesi süreci sonucunda ortaya çıkmışlardır. 1980'lerde daha önceleri hükümetlerin sorumluluk alanında kalan bazı faaliyetlerin üzerindeki arz ve talep baskıları, bu sektörlerin özelleştirilmelerine yol açmıştır. Gelişmiş ülkelerde devletin faaliyetlerinin yeniden yapılandırılmasını öngören bu neoliberal akım giderek yaygınlaşmıştır. Güvenliğin özelleştirilmesi Soğuk Savaş sonrası dönemde yeni bir güvenlik yönetişimi sisteminin doğuşunun bir unsuru olarak anlaşılabilir.

Bundan başka devletler, sosyal görevlerini “outsourcing” ya da Türkçe ifadesi ile “dış kaynaklardan yararlanma” yöntemi ile daha düşük maliyetle gerçekleştirmeyi tercih etmektedirler. Dış kaynaklardan yararlanma, bir işletmenin bizzat yaptığı bazı işleri piyasada daha kaliteli, daha ucuz ve daha kısa zamanda yapabilen başka işletmelere yaptırması ve bunun bir süreklilik arz etmesi durumudur. Bir başka deyişle, işletmelerin daha önceden kendi bünyelerinde yaptıkları temel yetkinlikleriyle doğrudan ilişkili olmayan işleri, ana faaliyet alanlarına odaklanabilmek amacıyla başka işletmelere devretmeleri ve böylece rekabet koşullarına uyum sağlama ve piyasa performanslarını artırma amacıyla yapısal küçülmeye gitmeleridir.³⁸ Bu çerçevede, devletlerin daha önce tekelinde yürüttükleri faaliyetlerin özel sektöre devredilmesi sürecine gidilmesi suretiyle devletin hantal yapısı ve verimlilik sorunlarının ortadan kalktığı kabul edilmektedir.

Bu bağlamda günümüzde çatışma bölgelerindeki çeşitli faaliyetlerin sözleşme (ya da ihale) konusu yapılarak özel sektöre devredilebildiği görülmektedir. Gerçekten de

³⁷ Bozkurt et. al., *Kamu Yönetimi Sözlüğü*, s. 193.

³⁸ Nursel Aktaş, *İnsan Kaynaklarında Dış Kaynaklardan Yararlanmanın Olumlu ve Olumsuz Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005, s.18.

müteahhit firmalara hizmetlerin devredilmesinin ve işlerin dış kaynaklardan yararlanma yöntemi ile yürütülmesinin belki en ileri seviyeye ulaşmış uygulaması savaş sektörüdür. Gerçekten de Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da hükümetlerin 1990'lardan itibaren askeri hizmetleri dış kaynaklardan yararlanma yoluyla temin etme politikası izlemelerinde özel askeri sektör büyümüştür.³⁹ İngiltere, 1.4 milyar sterlini aşan bir miktarda askeri hizmeti ihaleye çıkarmıştır.⁴⁰ ABD ise, 1990'lardan beri askeri hizmetlerini giderek özel askeri şirketlerden karşılamayı tercih etmiştir.⁴¹ ABD'nin ordusuna ayırdığı 2006 bütçesinde 300 milyar Amerikan Doları ihaleler yoluyla harcanmıştır. Bu özelliği ile Pentagon dünyanın en büyük alıcısıdır.⁴² Gerçekten de Irak'ta şiddetin tırmanması sonucunda özel askeri şirketler, özel sektör şirketlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin koruma altına alınması, oluşturulan Irak polis gücünün eğitimi ve donatımı gibi birçok alanda faaliyet gösterir duruma gelmişlerdir.⁴³ *Brookings Institution*'ın bildirdiğine göre 2005 yılında Irak'ta koalisyon güçlerini desteklemek üzere muharip görevlerde 15.000–20.000 civarında uluslararası sivil sözleşmeli çalıştırılmıştır.⁴⁴ Koalisyon güçlerinin daha fazla sayıda asker göndermek istememesi nedeniyle özel askeri şirketler bu yetersizlikten doğan boşluğu gidermişlerdir.

Devletler, silahlı kuvvetlerin ihtiyaç duyduğu lojistik hizmetler, eğitim, planlama ve altyapı hizmetlerini özelleştirme yoluyla sağlamayı tercih etmeye başlamışlardır. Askeri üslerin ve askeri lojmanların idaresi, araçların bakımı, üniformaların temini ve depolanması, kantinlerin işletilmesi gibi işleri özel şirketlere bırakmışlardır. Askeri şirketlerin gelmiş geçmiş en yoğun kullanım alanı Irak Savaşı'nda olmuştur. Irak'ta kesin olmamakla birlikte 60'dan fazla şirket, 20.000'i aşan çalışını ile varlığını göstermiştir. İlginç olan nokta Irak Savaşı'nda ve devamında bölgede bulunan Koalisyon Kuvvetlerini oluşturan ülkelerin sıralamasında en fazla katkısı ABD'den sonra askerî şirketlerin yapmasıdır. 2007 yılında ABD yönetimi Irak'ta yaklaşık 180.000 özel güvenlik personelini çalıştırmıştır ki bu sayı orada görev yapan Amerikan birliklerinden 20 bin daha fazladır.⁴⁵ Irak Savaşı'nda askeri şirketlerin rolünü anlatan bir başka çarpıcı örnek ise Kuveyt'te bulunan Doha Kışlası'dır. Askeri bir kışla olan bu bölge askerî şirketler tarafından yönetilmekte ve korunmaktadır.⁴⁶

³⁹ Bakınız Elke Krahmann, "Private Military Services in the United Kingdom and Germany: Between Partnership and Regulation", *European Security*, Cilt 14, No 2, 2005, s. 277–295.

⁴⁰ Elke Krahmann, "Security Governance and the Private Military Industry in Europe and North America", *Conflict, Security and Development*, Cilt 5, No 2, 2005, s. 248.

⁴¹ Ann R. Markusen, "The Case Against Privatizing National Security", *Governance*, Cilt 16, No 4, 2003, s. 474–477.

⁴² Latham, "Not My Job", s. 40.

⁴³ Kjell Bjork ve Richard Jones, "Overcoming Dilemmas Created by the 21st Century Mercenaries: Conceptualising the Use of Private Security Companies in Iraq", *Third World Quarterly*, Cilt 26, No 4–5, 2005, s. 783.

⁴⁴ Brookings Institution, *Iraq Index: Tracking Variables of Reconstruction and Security in Post-Saddam Iraq*, Washington, DC, 2005, s. 4.

⁴⁵ Singer, *Corporate Warriors*, 2008, s. 250–251.

⁴⁶ Peter W. Singer, *The Private Military Industry and Iraq: What Have We Learned and Where to Next?*, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) Policy Paper, 2004, s.4–6.

Askeri işlevlerin özel askeri şirketlere ihale edilmesi ve bu şirketler aracılığıyla yerine getirilmesi askeri darbelerin sık görüldüğü gelişmekte olan ülkelerde de tercih edilmiştir. Bu tip ülkelerde özel askeri şirketler, daha çok, hükümetin korunması, rejimin istikrara kavuşturulması ve düzenin sağlanması konularında faaliyet göstermişlerdir.⁴⁷ Bu şirketler, yapılan sözleşmeleri garanti altına almak amacıyla bizzat ulusal otorite tarafından da kiralanmaktadır. Bu şirketler sadece yerine getirdikleri hizmetler için ücret almaktadır. Papua Yeni Gine, Sierra Leone, Zaire (bugünkü Kongo Demokratik Cumhuriyeti) ve Angola'daki hükümetler geçmişte isyancılara karşı kullanmak üzere savaşma kapasitesine sahip özel askeri şirketleri kiralamışlardır.

Savaş, etnik temizlik ya da soykırım sonucu sayıları giderek artan sığınmacılar, uluslararası toplumu çatışmalara silahlı güç kullanma dâhil müdahalede bulunmaya zorlamıştır. Bu bağlamda BM kendine ahlaki bir sorumluluk yüklemektedir. BM çerçevesinde gerçekleştirilen barışı koruma faaliyetleri yeni bir olgu değilse de 1990'lardan sonra bu faaliyetlerin sayısı ve yoğunluğu artmıştır. BM barışı koruma operasyonlarına duyulan talep üye devletlerin bu operasyonlar için arz ettiği personel ve finansal arzı bir hayli aşmaktadır. Bu durum ise özel askeri şirketlerin hizmetlerine olan talebi artırmıştır. Günümüzde yardım operasyonlarında yer alan kuruluşların korunmasını sağlamak amacıyla özel askeri şirketlerle sözleşmeler yapılmıştır. Bu şirketler sığınmacı kamplarının inşasında ve/veya korunmasında, BM barışı koruma askerleri için lojistik desteğin hızlandırılmasında görev almışlardır. Ayrıca belli bir çatışmaya ulusal orduların gönderilmemesi taraflar arasındaki çıkar çatışmalarının şiddetini de düşürmektedir. Örneğin, 1987–1990 yıllarında Sri Lanka'da görev alan Hindistan'a ait Barışı Koruma Gücü bu ülkede taraflı davranmakla suçlanmıştır.⁴⁸ Bu gibi durumların önüne geçmek için de özel askeri şirketler tercih edilir olmuştur.

Orduların modernizasyonu da uzmanlaşmış personel gereksinimini artırmıştır. Orduya alınan ileri teknolojiye sahip silah sistemlerinin kullanımı ve yeni savaş tekniklerinin sistematik elektronik ağ içermesi nedeniyle mühendislere, teknisyenlere, enformasyon teknolojisi ve lojistik uzmanlarına ihtiyaç göstermektedir. Uluslararası özel askeri şirketlerin çoğu bilgi yönelimli kuruluşlardır ve kolaylıkla piyasaya girebilmektedir. Sahip oldukları bilgi teknolojileri ve istihbarat yetenekleri en ileri düzeyde olduğundan faaliyetlerinin ne yönde kullanıldığını denetlemek zordur. Enformasyon sistemlerini en ileri düzeyde tutmak isteyen ABD ordusu da zaten bu alanda sözleşmeli personel çalıştırılabileceğini belirtmiştir.⁴⁹ Bu durum da özel askeri şirketlerin tercih edilmesinde rol oynamıştır.

Geçmişte devletlerin ve ulusal orduların yerine getirdiği hizmetlerin giderek özel askeri şirketler tarafından karşılanmaya başlaması sonucunda güvenlik alanında niteliği birbirinden farklı aktörlerin birlikte faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Özelleştirme, dış kaynaklardan yararlanma, sözleşme yapma ve kiralama gibi yöntemler ile kamu otoritesi ve özel sektör çıkarlarının bağdaştığı ya da bağdaştırıldığı yeni ortamda güvenlik yönetimi yaklaşımı kabul görmeye başlamıştır.

⁴⁷ Whyte, "Lethal Regulation", s. 589.

⁴⁸ Bjork ve Jones, "Overcoming Dilemmas", s. 784.

⁴⁹ Adams, "The New Mercenaries", s. 112.

Özel Askeri Şirketler ve Faaliyetleri

Onlarca sayıya ulaşmış olan⁵⁰ askeri şirketler arasında bulunan *Executive Outcomes* modern dünyanın ilk tam teçhizatlı özel ordusu olarak bilinmektedir.⁵¹ Askeri şirketler arasında en bilinenidir ve 1989'da kurulmuş, 1999'da kapatılmıştır. Bu şirketin mensubu olan askerler, ki çoğu Güney Afrika ordusundan emeklidirler, bir birlik disiplini içinde bir arada bulunmamaktaydı ve bir ihale alındığında çağrılarak bir araya gelmekteydiler.⁵² Bu *ad hoc* yapı genel olarak askeri şirketlerin temel özelliğini oluşturmaktadır. *Executive Outcomes* meşru hükümetlere profesyonel ve güvenilir askeri ve stratejik danışmanlık hizmeti sağlamayı; silahlı kuvvetlere profesyonel askeri eğitim paketleri sunmayı; silahlı kuvvetlere silahlar hakkında danışmanlık hizmeti sunmayı vaat etmiştir. Başlangıçta istihbarat ve eğitim gibi alanlarda *De Beers* firması gibi müşterileri olan *Executive Outcomes* ünlenmesine neden olan asıl işini Angola ile yapmıştır.

1979–1982 yılları arasında Bağlantısızlar Hareketi'nin dönem başkanlığını yürüten Küba, sosyalist rejime destek vermek amacıyla Angola'ya asker göndermiş ancak daha sonra Angola'dan askerlerini çekmesi ile ülkede bir otorite boşluğu meydana gelmiştir.⁵³ Bu boşluk sonucunda Soğuk Savaş döneminde başlayan iç savaşın aktörlerinden olan *Uniao Nacional Para a Independencia Total de Angola* (UNITA - Angola'nın Tam Bağımsızlığı için Ulusal Birlik), Mart 1993'te Soya şehrindeki petrol tesislerini ele geçirmiştir. *The Forças Armadas Angolanas* (FAA – Angola Ordusu) rafineriyi isyancıların elinden geri almakta başarılı olamamıştır. 50 kişilik bir *Executive Outcomes* ekibi, 600 kişilik FAA'yi örgütleyerek rafineriye bir saldırı başlatmış ve çok çabuk bir şekilde rafineriyi geri almışlardır. Soya muharebesi 20. yüzyılda askeri şirketlerin gerçekleştirdiği ilk muharebedir ve zafer ile sonuçlanmıştır.⁵⁴

⁵⁰ Askeri şirketlerden bazıları; *Executive Outcomes, Combat Force, Investment Surveys, Honey Badger Arms and Ammunition, Shield Security, Kas Enterprises, Saracen International and longreach Security, Alpha Five, Corporate Trading International, Omega Support Ltd., Parasec Strategic Concept, Jardine Securicor Gorkha Services, Gorkha Security Guards, Special Project Service Ltd., Sandline International, Vinnell Corporation, Dyncorp, Aegis Defence Limited, AirScan Inc., ArmorGroup, Atlantic Intelligence, Aviation Development Corporation, Global, Krull.*

⁵¹ Bu noktada özel askeri şirketlerle ilgili bilgi toplamanın zorluğundan bahsetmek gerekmektedir. Çünkü ne özel askeri şirketler ne de devletler ya da bu şirketleri kiralayan devlet dışı aktörler söz konusu sözleşmeler hakkında detaylı bilgi vermek istemektedirler. Gerek sektörün yasal bir çerçeve içinde düzenlenmemiş olması gerekse de çoğu eski askerlerden oluşan bu tip şirketlerin kurumsal kültürleri, şeffaflık konusunda isteksiz davranmalarına neden olmaktadır. Sonuçta bu alanda çalışan akademisyenler için güvenilir bilgi elde etmek ve bu verileri sınıflandırarak analizler yapmak oldukça güç hale gelmektedir.

⁵² Singer, *Corporate Warriors*, 2003, s.106–107.

⁵³ Portekiz Angola'dan Kasım 1975'te kesin olarak geri çekildiğinde ülkede iç savaş devam ediyordu. Bu iç savaşta Angola'nın Tam Bağımsızlığı için Ulusal Birlik (UNITA) ve Sosyalist Angola Ulusal Kurtuluş Cephesi (FNLA), Angola'nın Bağımsızlığı için Halk Hareketi'ne (MLPA) karşı birbirlerini kıskırtmışlardı. MPLA hareketi Küba askeri birlikleri ve Sovyet teknisyenleri ve silahlarıyla, UNITA ve FNLA ise Güney Afrikalı birlikler ve ABD'nin gönderdiği silahlarla desteklenmiştir. Bu mücadelenin sonucunda MPLA yönetime sahip olmuştur.

⁵⁴ Singer, *Corporate Warriors*, 2003, s. 110–115.

Executive Outcomes daha sonra bölgenin korunmasını üstüne almıştır. Bu başarısından sonra *Executive Outcomes* Eylül 1993'te Angola'da Canfunadaki elmas madeninin korunmasına ilişkin 40 milyon dolarlık bir sözleşme imzalamıştır. *Executive Outcomes* askerleri, askeri eğitimciler olarak istihdam edilmişler ancak bu kişilere UNITA birliklerinin madene saldıracağı hissine kapılırlarsa ya da UNITA birliklerinden tehdit algırlarsa önleyici vuruş izni tanımıştır. UNITA birlikleri bir keresinde madeni istila etmişler ve güvenlik şirketinden 36 kişi yaşamını yitirmiştir. Ne var ki *Executive Outcomes*'ın bölgeden çekilmesi ile UNITA, Soya şehrini tekrar kontrol etmeye başlamıştır. Bunun üzerine Angola hükümeti ile *Executive Outcomes*, 40 milyon dolarlık sözleşme karşılığında Angola ordusunu eğitmiş ve *Executive Outcomes* subaylarının komutasındaki Angola ordusu 1994 yılında UNITA'ya karşı galip gelmiştir. Ancak daha sonra *Executive Outcomes* yeniden madeni ele geçirmiştir. Daha sonra 1998'de Angola ordusunun askerlerini eğitmeye başlamıştır.⁵⁵

Mart 1995'te *Executive Outcomes*, Sierra Leone'de isyancıların kuşatması altında bulunan Kono elmas madenlerine yardıma gitmiştir. Nisan'da 11 gün içinde isyancılar geri püskürtülmüş ve saldırı helikopterleri kullanılarak maden bölgesinden uzaklaştırılmaları sağlanmıştır. Sierra Leone hükümeti *Executive Outcomes*'ın bu hizmetini *Branch Energy* şirketine Koidu elmas madenlerinde faaliyette bulunma imtiyazını vererek ödemiştir. *Branch Energy*'nin sahibi aynı zamanda *Executive Outcomes*'a da sahip olan Bahamalar'da kayıtlı İngiliz şirketi *Strategic Resources Group*, müşterisi olan devletlerin sahip oldukları doğal kaynaklarının büyük payları için hizmetlerini takas edebilmektedir. *Executive Outcomes* aralarında Kenya, Angola ve Uganda'nın da bulunduğu yedi Afrika ülkesine hizmet sağlamıştır. *Executive Outcomes*'ın parlak günleri 1 Ocak 1999'da Güney Afrika'nın yurttaşlarına paralı askerlik faaliyetlerini yasaklayan kanunla sona ermiş gözükmektedir. Bundan sonra *Executive Outcomes*, Sierra Leone'de *Lifeguard* adında yeni bir şirket kurmuştur. Angola'da ise eski *Executive Outcomes* personelinin hem hükümet için hem de muhalif UNITA için çalıştıkları bildirilmiştir.⁵⁶

Merkezi ABD'nin Kaliforniya eyaletinde bulunan *Vinnell Corporation*, askeri teçhizat sağlamak ve askeri eğitim yaptırmaktadır. 1975 yılında Suudi Arabistan'ın muhafız alayını kurmak ve eğitmek üzere uzun dönemli bir ihale almış ve muhafız alayını top ve uçaksavar dâhil askeri malzemelerle donatmıştır. Şirket yetkilileri 1979'da hükümet karşıtı güçlerin ayaklanmasının bastırılmasında Suudi ordusuna taktik vererek danışmanlık hizmeti de vermişlerdir. 1991 Körfez Savaşı esnasında şirketin eğittiği Suudi Tugayları da çatışmalara dâhil olmuştur.⁵⁷

En bilinen askerî danışmanlık şirketi olan *Military Professional Resources Incorporated* (MPRI) 1986 yılında kurulmuştur. Şirketin merkezi ABD'nin Virginia'daki Alexandria kentindedir. Bünyesinde çok sayıda emekli ordu personeli çalıştırmakta ve büyük ölçekli askeri planlama ve eğitim hizmeti sağlamaktadır. Askeri eğitimin yanı sıra teçhizat,

⁵⁵ Robert J. Bunker ve Steven F. Marin, *Executive Outcomes: Mercenary Corporation OSINT Guide*, (Temmuz 1999) <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/merc.htm> (Erişim Tarihi 22 Temmuz 2003).

⁵⁶ "Can Anyone Curb Africa's Dogs of War?", *The Economist*, 16–22 Ocak 1999, s. 41.

⁵⁷ Adams, "The New Mercenaries", s. 107–108.

kuvvetlerin teşekkülü ve yönetimi, doktrin, simülasyon, savaş oyunları ve tatbikatlar gibi askeri unsur içeren çeşitli hizmetleri sağlamaktadır. MPRI'nin özelliği müşterileri adına savaşmamaları ve ABD politikalarının dışına çıkmamalarıdır. Faaliyetleri ABD'nin politikaları doğrultusundadır. Başlangıçta eğitim verme ve talimnamelerin yazılışı gibi ihaleler alan MPRI'nın ilk uluslararası sözleşmesi Körfez Savaşı'ndan alınan dersleri Tayvan ve İsveç ordularına verdiği eğitimlerle aktarması ile başlamış ve ikinci aşamada Nijerya barışı koruma kuvvetlerine eğitim vererek devam etmiştir.⁵⁸

MPRI, uluslararası ününü eski Yugoslavya'da gerçekleştirdiği faaliyetlerle duyurmuştur. 1994'te ABD adına Sırbistan'a 45 sınır gözlemcisi göndererek Bosna'da savaşan Sırp savaşçılarına silah temininin engellenmesini gözetmişlerdir. Yine aynı yıl ABD'nin açık izniyle Hırvat ordusunun modernleştirilmesi ve ordunun eğitilmesi işini üstlenmiştir. MPRI'nın eğittiği Hırvat kuvvetleri 1995 yazında "Fırtına Operasyonu" (*Operation Storm*) muharebesi ile Krayina bölgesini bir aydan kısa bir sürede Sırpların elinden almıştır. MPRI'nın Bosna ve Makedonya Ordusu ile Kosova Kurtuluş Ordusu'nun (UÇK) eğitiminde rol aldığı bilinmektedir. Şirketin ihale aldığı diğer ülkeler Suudi Arabistan, Kuveyt, Sri Lanka, Nijerya, Gine ve Kolombiya olduğu bilinmektedir.⁵⁹

Mart 1998'de paralı askerlik hizmeti veren İngiltere menşeli *Sandline International*, Sierra Leone'de bir askeri darbe sonucu yaklaşık bir yıldır koltuğundan uzaklaştırılmış seçimle gelen başkanın yeniden koltuğa oturmasına yardımcı olmuştur. Sierra Leone ordusu Mayıs 1997'de ülkenin yönetimini eline geçirmiş ve siyasi muhaliflerini ortadan kaldırmaya başlamıştı. Güçlü devletler ülkedeki darbeyi ve cinayetleri onaylamıyor olsalar da buna karşı etkin bir önlem alamamışlardır. Ekim 1997'de generallerin yönetimden çekilmesi için girişilen diplomatik çabalar başarıya ulaşamamış ve BM Güvenlik Konseyi etkili olmayacak silah ambargosu uygulamasını devreye sokmuştur. Sonuçta, Sierra Leone'deki İngiltere Yüksek Komiserliği, ABD'nin de onayını alarak, *Sandline International*'dan generalleri devirebilecek yerel bir kuvvet oluşturmasını ve eğitmesini talep etmiştir. Bu iş için şirkete 10 milyon Dolar ödenmiştir. *Sandline International*, Sierra Leone'de ABD Dışişleri Bakanlığına istihbarat hizmeti de sunmuştur.⁶⁰

Askeri şirketlerin açıkça aldığı ihalelerden bir tanesi *Sandline International* firmasının Papua Yeni Gine'den aldığı ihaledir. Bouganville Devrimci Ordusuna (*Bouganville Revolutionary Army - BRA*) karşı Papua Yeni Gine'nin Başbakanı Sir Julius Chan bakır madenleri sorununu çözmesi için *Sandline International*'a 36 Milyon Dolar'lık bir ihale verilmiştir. Ayrıca, *Executive Outcomes* firmasının Sierra Leone'de barışı koruma işini alması dikkate değer görülmektedir. Bu girişim, başarısız devletlerdeki düşük yoğunluklu devlet içi çatışmalara Batılı devletlerin dâhil olmak istememesinin bir sonucu olarak özel askeri şirketlerin barışı koruma görevlerini dahi üstlendiklerini göstermektedir.⁶¹ *Executi-*

⁵⁸ Singer, *Corporate Warriors*, 2003, s. 119–135.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Adams, "The New Mercenaries", s. 112–113.

⁶¹ Steven Brayton, "Outsourcing War: Mercenaries and the Privatization of Peacekeeping", *Journal of International Affairs*, Cilt 55, No 2, 2002, s. 307.

ve *Outcomes*'ın Angola ve Sierra Leone'deki ile *Sandline International*'ın Sierra Leone'deki operasyonları, ortama istikrar kazandırmış olmasından dolayı yerel halk ve insani yardım kuruluşları tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.⁶²

Özel askeri şirketler, kâr amaçlı ortaklıklar olarak görünse de *Sandline International* ve MPRI örneğinde görüldüğü gibi bu şirketler büyük devletlerin denetimi altında ve rızalarını alarak faaliyette bulunmaktadır. Özellikle MPRI, ABD Savunma Bakanlığı'nın adeta bir yan kuruluşu gibidir. *Executive Outcomes* ve MPRI gibi örnekler, hükümetlere askeri eğitimin böyle özel şirketlere verilmesi sonucunda savunmaya ayrılan bütçede rahatlatma yarattığından cazip bir yol olarak görünmeye başlamıştır. ABD örneğinde görüldüğü gibi büyük devletler de kendi kamuoylarındaki baskıyı aşmanın bir yolu olarak bu özel askeri şirketleri kiralama yoluna başvurmuşlardır. Ayrıca, bu sayede siyasi açıdan çatışmaya dâhil olmadığından uluslararası siyasette yıpranma olasılığını düşürebilmektedirler. Özel askeri şirketlerdeki görevlilerin can kayıpları ulusal ordulardaki kayıplar kadar ulusal kamuoylarında tepki çekmemektedir. Kosova'daki tahkikat gözlemcileri için diğer ülkeler ordularından subaylar tahsis ederken ABD, 1998'de merkezi Virginia'da bulunan *DynCorp*. ile bu hizmet için bir sözleşme imzalamıştır.⁶³ İngiltere'deki Uluslararası Kalkınma Departmanı'nın Kosova'daki kara mayınlarının temizlenmesi için *Defence Systems Limited*'i kiralaması ise, şikâyetlere neden olmuştur.⁶⁴

Barışı koruma operasyonlarında BM personelini ülkesinde misafir eden devletler bu kişilerin can güvenliğini sağlamakla sorumludur; ancak kimi zaman bu personelin varlığı güvenlik sorununun bir parçasını oluşturabilmektedir. Devletler mahalli çatışmalara müdahil olmak üzere ordularını göndermek istemedikleri zaman BM, özel askeri şirketlerden faydalanmak zorunda kalmaktadır. Örneğin BM, Somali'de yerel kabile üyelerini muhafız olarak kiralama yolunu seçmiştir. Yine, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin Kinsasa kentinde 1997'deki karışıklıklarda *Defence Systems Limited* (DSL), BM altyapısının korunması ve BM personeli için güvenlik hizmetlerini vermiştir.⁶⁵

Bu noktada ortaya çıkan sorun geleneksel biçimde devletlere, BM'ye ve NATO'ya atfedilen alanlarda özel askeri şirketlerin hesap verebilirliğidir. Hükümetler halklarına ve seçmenlerine karşı sorumludurlar, ancak özel şirketlerin kamuya karşı böyle bir sorumlulukları yoktur ve hükümetlerin denetiminden de bir derece korunmaktadırlar. Uluslararası hukuk düzeyinde de özel askeri şirketlerle ilgili herhangi bir düzenlemeye rastlanmamaktadır. Özel askeri şirketlerin geleneksel devlet yapısının çökmüş olduğu; ancak, çokuluslu şirketlerin ya da güçlü devletlerin ilgisini çekecek denli enerji kaynakları ya da madenleri zengin olan ülkelerde sık sık karşımıza çıkmaları, özel askeri şirketlerin "yeni sömürgecilik" bir parçası olduğu düşüncesini doğurmaktadır.⁶⁶ Bu çerçevede neo-liberal düşünce

⁶² Kevin O'Brien, "Military-Advisory Groups and African Security: Privatized Peacekeeping?", *International Peacekeeping*, Cilt 5, No 3, 1998, s. 89.

⁶³ Adams, "The New Mercenaries", s.110.

⁶⁴ James Larry Taulbee, "Reflections on the Mercenary Option", *Small Wars and Insurgencies*, Cilt 9, No 2, 1998, s. 145.

⁶⁵ Spearin, "Private Security Companies", s. 28.

⁶⁶ Filiz Çulha Zabcı, "Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler", *Mülkiye*, Cilt XXVIII, No 243, 2004, s. 24.

sisteminin bir unsuru olarak değerlendirilmesi suretiyle güvenlik yönetişimi yaklaşımının normatif boyutunun da irdelenmesi ihtiyacı doğmaktadır.

Özel Askeri Şirketlerin Normatif Boyutu

Savaş müteahhitlerinin temel yeteneklerinin⁶⁷ savaşmak olması ve bundan para kazanmaları normatif bakımdan kaygıları öne çıkartmaktadır. Her şeyden önce savaş müteahhitlerinin kazanç elde etmek için çatışma ortamının varlığını barışa tercih etmelerinden dolayı varlıklarının temelinde barışa karşı olmaları bulunmaktadır.⁶⁸ Günümüz uluslararası hukukuna göre çarpışmanın savaş olarak kabul edilebilmesi için basit bir çatışma olmasının ötesinde çarpışan taraflar bir komuta altında olmalı, savaş hukuku kurallarına uymalı ve düzenli askerî harekât düzenleyebilmelidirler. Günümüzde, uluslararası hukuka göre durumları tartışmalı olsa dahi özel askerî şirketler, bu kurallara riayet etmektedir. Son yıllarda özel askerî şirketlerin giderek faaliyetlerini çeşitlendirmesine koşut olarak silahlı çatışmalarda da yer almaya başlaması uluslararası insancıl hukuk kurallarınca koruma altına alınan insanların haklarının korunması sorununu da ortaya çıkarmıştır. Özel askerî şirketlerin faaliyetlerinde bir hukuk boşluğu sorun olarak kalmaya devam etmiştir. Silahlı çatışma durumlarında bu şirketlerin personelinin faaliyetlerine ve onları kiralayan devletlerin yükümlülüklerine ilişkin kurallar ise mevcuttur. Bu kurallar esas olarak uluslararası insancıl hukukun düzenlediği alanlar ile Özel Askerî Şirketler ve Özel Güvenlik Şirketlerinin Hakkında Montreux Belgesi'nden oluşmaktadır.⁶⁹

Tarih boyunca kötü bir üne sahip olan paralı askerler ile son yıllarda özel askerî sektörü oluşturmaya başlayan özel askerî şirketlerin tanımları üzerinde dahi henüz anlaşılammıştır. Öte yandan, savaşın özelleşmesi ile birlikte paralı askerlik ile özel askerî şirketler arasındaki farklar hukuki olarak vurgulanmaya başlanmış ve bunun sonucunda sektörü düzenleme eğilimleri ortaya çıkmıştır. Genel olarak özel kişiliğe sahip olan paralı askerlerin tek güdüsü paradır ve işveren ayırımı yapmazlar. Kâr amaçlı işletmeler olan özel askerî şirketlerde ise kişisel kazanç söz konusu değildir. Çünkü özel askerî şirketler süreklilikleri olan ve meşru hükümetlerle çalışan hiyerarşik yapıya sahip tüzel kişiliklerdir.

“Paralı asker”, genel olarak, kişisel kazanç amacıyla uyruğundan olunmayan ya da ülkesinde oturulmayan çatışan taraflardan birinin silahlı kuvvetlerine katılarak silahlı çatışmalarda yer alan kişilerdir.⁷⁰ Paralı askerlik kurumunun engellenmesine yönelik uluslararası hukuk çok yetersiz kalmaktadır. Paralı askerliğin tanımlanması ve düzenlenmesi

⁶⁷ Yönetim bilimine göre temel yetenek şunu ifade etmektedir: Her işletme kendisine has bir yetenek geliştirmelidir. İşletmeye rekabet gücünü verecek olan bu temel yetenektir. Özel askerî sektörde ise temel yetenek savaşmak, lojistik destek sağlamak ya da danışmanlık hizmeti vermek şeklinde olabilmektedir.

⁶⁸ David Shearer, “Private Armies and Military Intervention” *Adelphi Paper*, No 316, Londra, Oxford University Press for the International Institute for Security Studies, 1998, s. 73.

⁶⁹ *Montreux Document on Pertinent International Legal Obligation and Good Practices of States related to Operations of Private Military and Security Companies during Armed Conflict*, 17 Eylül 2008. Konu ile ilgili bilgi için bkz. Emanuela-Chiara Gillard, “Business Goes to War: Private Military/Security Companies and International Humanitarian Law”, *International Review of the Red Cross*, No 88, 2006, s. 525-572.

⁷⁰ Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2003, s. 576.

ile ilgili üç hukuki belge bulunmaktadır. Bunlar Cenevre Sözleşmeleri'ne 1977 tarihli Ek 1 Numaralı Protokol, 1977 tarihli Paralı Askerliğin Kaldırılmasına Dair Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi ve 1989 tarihli "Paralı Askerlerin İstihdamına, Kullanımına, Finansmanına ve Eğitimine Karşı Uluslararası Sözleşme"dir. İlk iki metinde paralı askerlerin "savaşçı" veya "harp tutsağı" statüsünden yararlanamayacakları belirtilmektedir. Uluslararası hukuka göre paralı askerler de tutsak alındığında savaş tutsaklarına yapılan muameleye tâbi tutulmakta idi, diğerlerinden bir farkları yoktu. Ancak 1949 Cenevre Sözleşmesine ek 1977 Protokolü ile sözleşmenin 47. maddesinde paralı askerler için bir düzenlemeye gidilmiştir. Protokole göre, paralı askerlik yasaklanmış ve paralı askerler suçlu kategorisine sokulmuştur. Yürürlüğe girmesinde sorunlar yaşanan üçüncü metin ise paralı askerlik tanımını genişletmiştir. Buna göre:

1. Madde - Bu sözleşme için;

1. Paralı asker;

- a) Özellikle yurt içinden veya dışından silahlı bir çatışmaya katılmak üzere toplanan
- b) Düşmanca faaliyetlerde yer almak için özel kazanç amacıyla koşullandırılmış ve, gerçekte, yanında yer aldığı tarafın silahlı kuvvetlerindeki benzer rütbe ve görevi yapan savaşçılara ödenen veya ödenmesine söz verilen miktardan, ehemmiyetli ölçüde fazla maddi ödemede bulunacağı vaat edilen,

Kişilerdir.

Paralı asker

- c) Çatışmanın tarafı bir ülkenin vatandaşı olmadığı gibi, çatışmanın taraflarından biri tarafından kontrol edilen bölgenin de mukimi olmamalıdır.
- d) Çatışmanın tarafı bir ülkenin silahlı kuvvetlerinin mensubu olmayıp ve
- e) Silahlı Kuvvetlerin mensubu olarak resmi görevle, çatışmaya taraf olmayan bir devlet tarafından gönderilmiş olmamalıdır.

2. Paralı asker herhangi bir durumda;

- a) Yurt içi veya yurt dışından şiddet eylemleri için özellikle aşağıdaki gayeler için toplanmıştır.
- i) Bir hükümeti düşürmek veya Devletin anayasal düzenini sarsmak; veya
- ii) Bir devletin toprak bütünlüğünü bozmak;
- b) Kayda değer bir kişisel kazanç arzusuyla, katılması sağlanmış ve maddi bedel ödenmesi veya sözü ile teşvik edilmiş
- c) ve hiçbir zaman, şiddet hareketinin yöneltildiği ülkenin vatandaşı veya mukimi olmayan
- d) Bir devlet tarafından resmi görevle gönderilmemiş olan; ve
- e) şiddet hareketinin yer aldığı devletin silahlı kuvvetlerinin mensubu olmayan, bir kişidir.⁷¹

⁷¹ Paralı Askerlerin İstihdamına, Kullanımına, Finansmanına ve Eğitimine Karşı Uluslararası Söz-

20 Ekim 2001'de imzaya açılan bu sözleşmeyi 2009 yılı itibariyle sadece Azerbaycan, Barbados, Belarus, Belçika, Gürcistan, Hırvatistan, İtalya, Kamerun, Katar, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Kosta Rika, Libya, Maldivler, Mali, Moritanya, Özbekistan, Senegal, Seyşeller, Surinam, Suudi Arabistan, Togo, Türkmenistan, Ukrayna ve Uruguay onaylamıştır. Almanya, Angola, Fas, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Nijerya, Polonya, Romanya ve Yugoslavya ise imzalamış ancak henüz onaylamamışlardır.

Soğuk Savaşın sona ermesinin ertesinde 1990'lı yıllarla birlikte başlangıçta Afrika'da görülmeye başlayan askeri şirketlerin hukuki statüsü BM başta olmak üzere uluslararası platformlarda, Angola, Zaire (şimdiki adıyla Kongo Demokratik Cumhuriyeti), Liberya gibi Afrika devletlerinde ve hatta sivil toplum girişimlerinde tartışma yaratmıştır.⁷² Angola ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti kendi iç hukuklarında paralı asker kullanımını yasaklamasına rağmen ülke içindeki çatışmalarda paralı askerlerden faydalanılmıştır. Avusturya, Barbados, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Gürcistan, Maldivler, Seyşel Adaları, Surinam, Togo ve Ukrayna paralı askerlerin önemli müşterileridir ve özel askeri şirketlere ev sahipliği yapmaktadır.⁷³ Büyük devletler ise paralı askerliği yasaklayıcı hukuki düzenlemeler konusunda isteksizdir, çünkü bu konuda çıkarları olmadığını düşünmektedir. Yasal düzenlemeler gerçekleştirilebilirse ülke içi askeri/güvenlik faaliyetleri kanun-dışı haline gelebilecektir. Kısacası özel askeri sektöre ilişkin iç hukuk düzenlerinde ve uluslararası hukukta pek çok yasal boşluk gündeme gelmiştir.⁷⁴

BM'nin bu konuya duyarlılık göstermesi son derece normaldir, çünkü devletlerin bir örgütüdür. Devletler de her zaman kuvvet kullanma üzerindeki tekellerinin korunması hususunda hassasiyet göstermişlerdir. Söz konusu tekel elbette askeri kuvvetlerin oluşturulması ve istihdamını da içermiştir. BM, paralı askerlerin faaliyetlerinin egemen eşitlik, siyasi bağımsızlık ve toprak bütünlüğü ilkelerini hiçe saydığı görüşündedir.⁷⁵ 1994'te BM paralı askerler konusunu araştırmak üzere Enrique Bernales Ballesteros'u özel raportör olarak yetkili tayin etmiştir. BM Özel Raportörü, Afganistan, Angola, Ermenistan, Ruan-da, Tacikistan, eski Yugoslavya ve Zaire'de (şimdiki adıyla Kongo Demokratik Cumhuriyeti) görülen ve sayıları giderek artan paralı askerlerin varlığını rapor etmiştir. Rapora göre *Executive Outcomes* gibi çok iyi örgütlenmiş donanımlı özel askeri kuvvetler bu ülkelerdeki silahlı çatışmalarda yer almışlardır.⁷⁶

BM, paralı askerlik olgusunu istikrarsızlığın artmasına neden olacak tehlikeli bir etmen olarak değerlendirirken; bu kurumlar kuvvet kullanma tekelinin sürdürmenin mali

---

leşme, 4 Aralık 1989.

⁷² Abdel-Fatau Musah, "Privatization of Security, Arms Proliferation and the Process of State Collapse in Africa", *Development and Change*, Cilt 33, No 5, 2002, s. 912-914.

⁷³ *UN Press Release*, GA/SHC/3378 (6 Kasım 1996).

⁷⁴ Sistematik bir çalışma için bkz. Caroline Holmqvist, "Private Security Companies: The Case for Regulation", *SIPRI Policy Paper* 9, 2005.

⁷⁵ United Nations, "Report of the Special Rapporteur on the use of mercenaries", E/CN.4/1999/11 (1999).

⁷⁶ United Nations, "Report on the question of use of mercenaries as a means of violating human rights submitted by Special Rapporteur", E/CN.4/1995/29 (1995).

ve siyasi bedelini karşılama zorlanan kimi devletler için bir çıkış yolu olarak görülmektedir. BM, Afrika'daki hükümetlerin uluslarının zengin maden kaynaklarının karşılığında paralı askerleri kiralayarak güvenliklerini temin etmelerini eleştirmiştir. BM'ye göre, özel askeri şirketlerin üçüncü ülkelerdeki paralı askerlik girişimleri ulusal egemenliğe bir tehdit oluşturmuştur. Bu özel uluslararası askeri şirketler güvenliği sağladıktan sonra, kendilerine verilen imtiyazları kötüye kullanarak taşımacılık sektöründen ithalat ve ihracata değin ekonomik alanlarda faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu durum faaliyet gösterdikleri ülkenin ekonomik hayatı üzerinde söz sahibi olmaları tehlikesini beraberinde getirmiştir.⁷⁷

Ocak 1999'da BM Özel Raportörü Enrique Bernales-Ballesteros, paralı askerlerin görece avantajlarını ve etkinliklerini kendilerini insan haklarına ya da uluslararası insancıl hukuka bağlı görmemelerine dayandırdıklarını belirtmiştir. Ona göre paralı askerler insanlığa saygının azımsanmasını ve acımasızlığı savaşı kazanmanın etkin unsurları olarak görmüşlerdir.⁷⁸ Buna karşın özel askeri şirketlerin yetkilileri pek çok kez uluslararası hukuka ve insan haklarına saygılı olduklarını açıklamışlardır. İnsan haklarının ihlal edilmesinin şirketlerine ekonomik açıdan da zarar vereceğinin farkında olduklarını dile getirmişlerdir. *Executive Outcomes*, hiçbir şekilde din ve ırk temelli çatışmalar ile terör faaliyetlerine karışmayacağını taahhüt etmiştir. Yine 1990'larda BM, gelecek eleştirilerden sakınmak için Angola ve Sierra Leone'deki başarılarına rağmen *Executive Outcomes* ile görüşme yapmaktan kaçınmıştır. *Executive Outcomes* bölgeden çekildiğinde ise insani yardım faaliyetleri Luanda ve Freetown bölgeleriyle sınırlı kalmıştır.⁷⁹

Özel askeri şirketler hakkında 2004 yılına kadar düzenli raporlar hazırlayan Ballesteros'e göre Angola, Ruanda, Tacikistan, Ermenistan, Azerbaycan, Afganistan, Yugoslavya ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde bu tür faaliyetlere rastlanmıştır. Raporunda, özel askeri şirketlerin faaliyetleri ile ilgili acil olarak düzenleme yapılmasına ihtiyaç olduğu belirtmiştir. Raportöre göre özel askeri şirketler insan hakları ihlallerine ve kendi kaderini tayin hakkının kullanılmasının engellenmesine neden olabilir. Ayrıca, raportör paralı askerlerin muhtemel terörizm bağlantısının göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.⁸⁰

Ne var ki zaman zaman BM'nin askeri kapasite yetersizliği bir sorun haline gelmiştir. BM Genel Sekreteri 1993-1994 yıllarında Ruanda'da 500 bin Hutu'nun katledilmesinin önüne geçilememesini BM'nin askeri ve siyasi kapasite eksikliğine bağlamıştır. 1995'te BM Ruanda-Zaire (şimdiki adıyla Kongo Demokratik Cumhuriyeti) sınırında sığınmacılar arasındaki silahlı kişileri ayırma çabası içindeyken hiçbir devlet bu konuda BM'ye yardımcı olması için birlik göndermemiştir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği görevlilerinin işlerini yapabilmelerini sağlamak ve güvenliklerini gözetmek amacıyla başka

⁷⁷ *UN Press Release*, GA/SHC/3376 (5 Kasım 1996).

⁷⁸ "Report on Mercenaries Presented to Human Rights Commission", *UN Press Release*, HR/CN/764 (14 Mart 1997).

⁷⁹ Spearin, "Private Security Companies", s. 30-31.

⁸⁰ Enrique Bernales Ballesteros, "The Right of Peoples to Self-Determination and Its Application to Peoples Under Colonial or Alien Domination or Foreign Occupation", *Special Report on Use of Mercenaries*, E/CN.4/2004/15, 24 Aralık 2003: paragraf 35-36 ve 70-77.

seçeneklerden yararlanılması olanağı üzerinde durulmuştur.⁸¹ Bundan önce de zamanında BM'nin daimi profesyonel hızlı tepki kuvvetlerinin Nepal'deki Gurkhalardan ya da benzer gruplardan oluşturulması önerilmiştir.⁸²

İnsani yardım kuruluşları buldukları ülkede güçlü bir merkezi otorite bulunmadığı zamanlarda, bu kuruluşlarda çalışan personel saldırıya uğradığı için faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için askeri kuvvetlerin varlığına gereksinim duymaktadırlar. İnsani yardım kuruluşlarının personelinin can güvenliğinin sağlanması adına ne BM Antlaşması, ne Cenevre Sözleşmesi, ne de 1994'te BM Genel Kurul'un kabul ettiği BM ve Personelinin Güvenliğine İlişkin Sözleşme yeterli olabilmıştır. Kişilerin BM, Kızılay ya da Kızılhaç'a ait sembollerini üzerlerinde taşınmaları dahi saldırıları engellememiştir.⁸³ Bunun sonucunda insani yardım kuruluşları uluslararası operasyonlarda askeri güvenliği temin edebilecek bir uluslararası çabayı yanlarında görmek istemişlerdir. Ancak insani yardım faaliyetlerinde askeri hizmetlerden istifade edilmesi durumunda çatışmaların çözümlenmesinde doğal olarak siyasi etkiler sorgulanacaktır. Bu husus, başta ABD olmak üzere diğer güçlü devletlerin insani yardım operasyonlarında askeri varlık göstermelerini ahlaki açıdan sorunsallaştırmaktadır.⁸⁴ İnsani yardım kuruluşlarının faaliyetlerini gereği gibi yerine getirebilmeleri için güvenliklerinin sağlanması gereksinimi devlet kuvvetlerinin yer almaktan çekindiği bu alanın özel askeri şirketler tarafından doldurulmasına yol açmıştır. BM'nin askeri operasyonlar için yeterli fon ve destek sağlayamaması, özel askeri şirketlerinin bir alternatif olarak gündeme getirmiştir. Böylece, insani yardım operasyonlarının başarıya ulaşmasında güvenliğin giderek artan rolü özel askeri şirketler tarafından doldurulmaya başlanmıştır.

Dış kaynaklardan yararlanmanın maliyet tasarrufu, kalite, pazar disiplini,⁸⁵ esneklik ve uzmanlaşma gibi avantajları olduğu kadar dezavantajları da mevcuttur. Yönetim ve organizasyon ile ilgilenen akademisyenler tarafından gösterilen en dikkat çekici dezavantaj kontrolün kaybedilmesidir.⁸⁶ Kontrolün kaybedilmemesi için ise dış tedarikçi üzerinde sürekli denetimin varlığı gereklidir. Kontrolün kaybedilmesine ek olarak, temel yeteneğin kaybedilme olasılığı, tedarikçinin yalnız kendi çıkarını düşünmesi, bazı durumlarda beklenilen aksine maliyetlerde yükselme gibi dezavantajlarından da bahsedilebilir. Bu noktada uluslararası hukukçuların özel askeri şirketlere karşı olmalarının nedenleri daha iyi anlaşılmaktadır. Çünkü hukukçulara göre özel askeri şirketlerin denetim dışında kalmaları tarih boyunca oluşan savaş hukukunun delinmesi anlamına gelebilmektedir.

⁸¹ *UN Press Release*, Sg/sm/6255 (12 Haziran 1997).

⁸² Edward N. Luttwak, "Where Are the Great Powers? At Home with the Kids", *Foreign Affairs*, Cilt 73, No 4, 1994, s. 25.

⁸³ Spearin, "Private Security Companies", s. 24–25.

⁸⁴ Bkz. Eric V. Larson, *Casualties and Consensus: The Historical Role of Casualties in Domestic Support for U.S. Military Operations*, RAND, 1996 <http://www.rand.org/publications/MR/MR726> (Erişim Tarihi 8 Nisan 2003).

⁸⁵ "Pazar disiplini" kavramı çıktılar üzerinde odaklanma, tedarikçiler arasındaki rekabete odaklanma, müşteri tercihleri ve yenilikçi iş uygulamalarını kapsamaktadır.

⁸⁶ Mohammed Abdur Razzaque ve Chang Chen Sheng "Outsourcing of Logistics Functions: A Literature Survey", *International Journal of Physical Distribution and Logistics Management*, Cilt 28, No 2, 1998, s. 95.

Uygulamada kabul gören güvenlik yönetişimi yaklaşımı, normatif olarak aynı derecede kabul görmemektedir. Bunun önemli bir nedeni özel askeri şirketlerin faaliyetlerinin yasal bir zemine henüz oturtulamamış olmasıdır. Her ne kadar iç hukuk düzenlerinde özel askeri şirketlerle ilgili kurallar olsa da küresel ölçekte kabul görmüş bir yasal düzenleme henüz benimsenmemiştir. Güvenlik yönetişimi için gerekli olan “kamu çıkarı” ile “özel sektör çıkarı”nın bağdaştırılması noktasında ülkelerin birbirinden farklı çıkarılara sahip olması, bu hususta uluslararası bir oydaşmanın gerçekleşmesini engellemektedir.

Sonuç

Hükümetin işlevleri ve bu bağlamda ulusal orduların savaşması amacıyla kaynakların seferber edilmesi tarihsel ve kavrayış olarak modern dönemin bir mirasıdır. Bu miras, kamuya ait olan ile özele ait olanı birbirinden keskin çizgilerle ayırmıştır. Buna göre ortak çıkarlar ancak ve ancak kamuya ait olanın aracılığıyla elde edilebilirdi. Günümüzde ise küreselleşme ve neo-liberal kapitalizm karşısında bir kamu yararı için birçok kamu aktörü ve özel aktör birlikte sorumlu tutulmaktadır. Bu süreç içinde devletler güvenlik alanındaki tekellerini terk etme eğilimine girmişlerdir. Bunun yanında güvenlik kavramının içeriğinin genişlemesi sonucu ortaya çıkan yeni güvenlik alanlarında ulusal hükümetlerin sınırlı uzmanlığa ve kaynaklara sahip olmasından ötürü bu alanlarda da devlet-dışı aktörlerin rolü artmıştır. Buna koşut olarak güvenlik yönetişiminde devlet dışı aktörler grubunda yer alan özel askeri şirketler neredeyse tüm askeri hizmetleri sunmuşlardır. Güvenlik yönetişimi algılayışının baskın olmaya başlamasıyla daha önceden millileştirilmiş silah şirketleri özelleştirilmiş ya da askeri hizmetler dış kaynaklardan yararlanma yöntemiyle özel askeri şirketlere devredilmiştir. Bu şirketler askeri teçhizat ve askeri hizmetlerin (lojistik destek, askeri eğitim vd.) yanında uluslararası müdahaleler için, Irak'ta olduğu gibi, askeri harekât desteği de sağlamışlardır.

Devletler, uluslararası örgütler, hükümet-dışı kuruluşlar ve çok-uluslu şirketlerin uluslararası operasyonlarında kendi stratejik çıkarlarını korumak için güvenlik hizmetlerini yerine getirmek için “kuvvet” talebinde bulunmaları sonucu özel askeri şirketlerin sayısı hızla artmış ve bunun sonucunda küresel düzeyde bir özel askeri sektör oluşmuştur. Bu şirketler herhangi bir devletin ülke sınırlarının içinde ve dışında iş yapmış ve “iş verener”in stratejik, askeri ve ekonomik çıkarlarını korumuşlardır. Günümüz özel askeri şirketleri bir hayli iyi eğitim almış muharıplerin yanında son teknoloji ürünü teçhizat sunabilmekte ve savaş eğitimi, stratejik planlama, istihbarat gibi pek çok askeri hizmeti yerine getirmektedirler.

Günümüz uluslararası hukuk anlayışı devletlerin kendi yargı yetkisine giren alanlar ile uluslararası kamuya ait olan alanlar arasında bir ayrımına gitmiştir. Uluslararası kamu hukuku (ya da uluslararası hukuk), devletler ve uluslararası örgütler arasındaki ilişkileri ve bunları ilgilendiren konuları düzenlerken; uluslararası özel hukuk ülke sınırlarını aşan nitelikteki mülkiyet, bankacılık ve para işlemleri, yasaların çatışması ve devletlerin yargılama yetkisi gibi konuları düzenlemektedir. İşte bu noktada kamu-özel ayırımını yapan hukuk tekniği, ülke sınırlarını aşan kamu-özel ortaklığı şeklinde ortaya çıkan bir tür güvenlik yönetişimi anlayışını düzenlenmesi ve özel askeri sektörün yasallaştırılması konularında yetersiz kalmıştır.

Özel askeri şirketlerin devletlerin şiddet tekeline sahip olduğu anlayışının yeniden sorgulanmasına sebep olan faaliyetleri, devletin değişen niteliğini ortaya çıkaran etmenlerden biridir. Devletler, egemenlik yetkilerinin etki boyutunu kullanırken devlet-dışı aktörlerden yararlanma yolunu giderek tercih eder hale gelmektedir. Ayrıca, uluslararası ilişkilerde devletlerin yanında devlet-dışı aktörlerin de etkin bir rol oynamaya başlamaları yeni kavramsallaştırmaları zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda devlet ile özel askeri şirketlerin birlikte çalışmasını betimleyen “güvenlik yönetişimi” kavramı, özel askeri şirketlerin uluslararası güvenlik alanındaki rolünü açıklamak suretiyle Uluslararası İlişkiler alanına katkı yapmaktadır.

Kaynakça

- Adams, Thomas K., "The New Mercenaries and the Privatization of Conflict", *Parameters*, Cilt 29, No 2, 1999, s. 103-116.
- Aktaş, Nursel, *İnsan Kaynaklarında Dış Kaynaklardan Yararlanmanın Olumlu ve Olumsuz Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.
- Armed Conflict Dataset*, International Peace Research Institute, Oslo (PRIO), Version 2.1, 11 Mart 2004, <http://www.prio.no/cwp/ArmedConflict/> (Erişim Tarihi 5 Nisan 2004).
- Avant, Deborah D., *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*, Cambridge, UK, Cambridge University Press, 2005.
- Ballesteros, Enrique Bernales, "The Right of Peoples to Self-Determination and its Application to Peoples Under Colonial or Alien Domination or Foreign Occupation", *Special Report on Use of Mercenaries*, E/CN.4/2004/15, 24 Aralık 2003.
- Bilgin, Pınar ve Adam David Morton, "From 'Rogue' to 'Failed' States? The Fallacy of Short-termism", *Politics*, Cilt 24, No 3, 2004, s. 169-180.
- Bjork, Kjell ve Richard Jones, "Overcoming Dilemmas Created by the 21st Century Mercenaries: Conceptualising the Use of Private Security Companies in Iraq", *Third World Quarterly*, Cilt 26, No 4-5, 2005, s. 777-796.
- Bonn International Center for Conversion, *Conversion Survey 2005*, 2005.
- Bozkurt, Ömer, Turgay Ergun ve Seriya Sezen (der.), *Kamu Yönetimi Sözlüğü*, Ankara, TODAİE, 2008.
- Brayton, Steven, "Outsourcing War: Mercenaries and the Privatization of Peacekeeping", *Journal of International Affairs*, Cilt 55, No 2, 2002, s. 303-330.
- Brookings Institution, *Iraq Index: Tracking Variables of Reconstruction and Security in Post-Saddam Iraq*, Washington, DC, 2005.
- Brooks, Doug, "Messiahs or Mercenaries? The Future of International Private Military Services", *International Peacekeeping*, Cilt 7, No 4, 2000, s. 129-144.
- Bunker, Robert J. ve Steven F. Marin, *Executive Outcomes: Mercenary Corporation OSINT Guide*, (July 1999) <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/merc.htm> (Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2003).
- "Can Anyone Curb Africa's Dogs of War?", *The Economist*, 16-22 Ocak 1999, s. 41.
- Commission on Global Governance, *Our Global Neighbourhood: The Report of the Commission on Global Governance*, Oxford, Oxford University Press, 1995.
- Francis, David J., "Mercenary Intervention in Sierra Leone: Providing National Security or International Exploitation?", *Third World Quarterly*, Cilt 20, No 2, 2009, s. 319-338.
- Gillard, Emanuela-Chiara, "Business Goes to War: Private Military/Security Companies and International Humanitarian Law", *International Review of the Red Cross*, No 88, 2006, s. 525-572.
- Holmqvist, Caroline, "Private Security Companies: The Case for Regulation", *SIPRI Policy Paper 9*, 2005.
- Kaldor, Mary, *New and Old Wars*, California, Stanford University Press, 1999.
- Krahmann, Elke, "From State to Non-State Actors: The Emergence of Security Governance", Elke Krahmann (der.), *New Threats and New Actors in International Security*, New York, Macmillan, 2005, s. 3-19.
- Krahmann, Elke, "Private Military Services in the United Kingdom and Germany: Between Partnership and Regulation", *European Security*, Cilt 14, No 2, 2005, s. 277-295.
- Krahmann, Elke, "Security Governance and the Private Military Industry in Europe and North America", *Conflict, Security and Development*, Cilt 5, No 2, 2005, s. 247-268.
- Krahmann, Elke, "Security: Collective Good or Commodity?", *European Journal of International Relations*, Cilt 14, No 3, 2008, s. 379-404.

- Lacina, Bethany ve Nils Petter Gleditsch, "Monitoring Trends in Global Combat: A New Dataset of Battle Deaths", *European Journal of Population*, Cilt 21, No 2-3, 2005, s. 145-166.
- Larson, Eric V. *Casualties and Consensus: The Historical Role of Casualties in Domestic Support for U.S. Military Operations*, RAND, 1996 <http://www.rand.org/publications/MR/MR726> (Erişim Tarihi 8 Nisan 2003).
- Latham, William C. Jr., "Not My Job: Contracting and Professionalism in the U.S. Army," *Military Review*, Mart-Nisan 2009, s.40-49.
- Luttwak, Edward N., "Where Are the Great Powers? At Home with the Kids", *Foreign Affairs*, Cilt 73, No 4 1994, s. 23-29.
- Markusen, Ann R., "The Case Against Privatizing National Security", *Governance*, Cilt 16, No 4, 2003, s. 471-501.
- Montreux Document on Pertinent International Legal Obligation and Good Practices of States related to Operations of Private Military and Security Companies during Armed Conflict*, 17 Eylül 2008.
- Musah, Abdel-Fatau, "Privatization of Security, Arms Proliferation and the Process of State Collapse in Africa", *Development and Change*, Cilt 33, No 5, 2002, s. 911-933.
- O'Brien, Kevin, "Military-Advisory Groups and African Security: Privatized Peacekeeping?", *International Peacekeeping*, Cilt 5, No 3, 1998, s. 78-105.
- Pazarıcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2003.
- Percy, Sarah, *Mercenaries: The History of a Norm in International Relations*, Oxford, UK, Oxford University Press, 2007.
- Razzaque, Mohammed Abdur ve Chang Chen Sheng "Outsourcing of Logistics Functions: A Literature Survey", *International Journal of Physical Distribution and Logistics Management*, Cilt 28, No 2, 1998, s. 89-107.
- Rosenau, James N., "Governance, Order and Change in World Politics", James N. Rosenau ve Ernst-Otto Czempiel (der.), *Governance without Government*, Cambridge, Cambridge University Press, 1992.
- Schaferhoff, Marco, Sabine Campe ve Christopher Kaan, "Transnational Public-Private Partnerships in International Relations: Making Sense of Concepts, Research Frameworks, and Results", *International Studies Review*, Cilt 11, No 3, 2009, s. 451-474.
- Shearer, David, "Private Armies and Military Intervention" *Adelphi Paper*, No 316, Londra, Oxford University Press for the International Institute for Security Studies, 1998.
- Singer, Peter W., *The Private Military Industry and Iraq: What have we learned and where to Next?*, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) Policy Paper, 2004.
- Singer, Peter W., "The Dogs of War Go Corporate", *The London News Review*, 19 March 2004, <http://www.brookings.edu/views/op-ed/fellows/singer20040319.htm> (Erişim Tarihi 11 Aralık 2005).
- Singer, Peter W., *Corporate Warriors*, Ithaca, NY, Cornell University Press, 2003.
- Singer, Peter W., *Corporate Warriors*, 2. Baskı, Ithaca, NY, Cornell University Press, 2008.
- Spearin, Christopher, "Private Security Companies and Humanitarians: A Corporate Solution to Securing Humanitarian Space?", *International Peacekeeping*, Cilt 8, No 1, 2001, s. 20-43.
- Strategic Airlift Interim Solution (SALIS)*, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50106.htm (Erişim Tarihi 5 Eylül 2009).
- Tangör, Burak, *Avrupa Güvenlik Yönetişimi*, Ankara, Seçkin, 2008.
- Tanrısever, Oktay F., "Güvenlik", Atila Eralp (der.), *Devlet ve Ötesi*, İstanbul, İletişim, 2005, s. 107-123.
- Taulbee, James Larry, "Reflections on the Mercenary Option", *Small Wars and Insurgencies*, Cilt 9, No 2, 1998, s. 145-163.
- Taulbee, James Larry, "The Privatization of Security: Modern Conflict, Globalization and Weak States", *Civil Wars*, Cilt 5, No 2, 2002, s.1-24.
- Thomson, Janice E., *Mercenaries, Pirates, and Sovereigns: State Building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe*, Princeton, NJ, Princeton University Press, 1994.

UN Press Release, GA/SHC/3376 (5 Kasım 1996).

UN Press Release, GA/SHC/3378 (6 Kasım 1996).

UN Press Release, HR/CN/764 (14 Mart 1997).

UN Press Release, Sg/sm/6255 (12 Haziran 1997).

United Nations, "Report on the question of use of mercenaries as a means of violating human rights submitted by Special Rapporteur", E/CN.4/1995/29 (1995).

United Nations, "Report of the Special Rapporteur on the use of mercenaries", E/CN.4/1999/11 (1999).

Whyte, Dave, "Lethal Regulation: State-Corporate Crime and the United Kingdom Government's New Mercenaries", *Journal of Law and Society*, Cilt 30, No 4, 2003, s. 576-590.

Wilcke, Christopher, "A Hard Place: The United States and the Creation of a New Security Apparatus in Iraq", *Civil Wars*, Cilt 8, No 2, 2006, s. 124-142.

Windfalls of War II, The Center for Public Integrity, <http://projects.publicintegrity.org/wowII/> (Erişim Tarihi 10 Haziran 2009).

Wulf, Herbert, *Internationalizing and Privatizing War and Peace*, New York, Palgrave Macmillan, 2005.

Yalçinkaya, Haldun, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 61, No 3, 2006, s. 247-278.

Yalçinkaya, Haldun, *Savaş: Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*, Ankara, İmge, 2008.

Yılmaz, Sait, "21'inci Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askeri Şirketler ve Kontratçı Firmalar", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, No 6, 2007, s. 43-70.

Zabcı, Filiz Çulha, "Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler", *Mülkiye*, Cilt XXVIII, No 243, 2004, s. 21-49.

Summary

As the trend of privatization and outsourcing of public services has rapidly spread, the use of private military companies for national security and international interventions has also emerged. With 9/11 and the Afghanistan and Iraq Operations, the number of private military companies has sharply increased. For international security studies, outsourcing the war has raised many theoretical, ethical, and application-oriented problems whereas there are few studies related to these discussions. On the other hand, the increase in threats from non-state actors has affected international security. With globalization and liberalization, threats which governments fail to handle like drug trafficking, human trafficking, organized crime, international terrorism, infectious diseases like HIV/AIDS, armaments, and the proliferation of nuclear weapons has necessitated the search for new methods for the creation of new security policies. During the post Cold War era, improvements in international security caused multidimensionalism in security policy-making. Under these circumstances, non-state actors as security providers have increased their activities in the international arena. All these developments have led to the creation of 'understanding of governance' in security policies.

The concepts of 'governance' and 'government' are different from each other. Governance explains a process of policy formulation which includes all supra-national, national, and sub-national actors; whereas government indicates a system of centralized political control in the state. Therefore, security governance indicates the common use of political, economic and administrative authority for the maintenance of peace and stability. In the article, the concept of governance defines the network which is configured to work together between the state and private military companies. In recent years, new actors have taken up places on the battlefields. Private military companies are not a unique example. Others include non-governmental organizations and media organizations. In the article, the authors discuss the new non-state actors from the perspective of security governance so the formulation of theory became possible.

In the new concept of international security, non-state actors' roles have increased because of national governments' limited expertise and limited resources. Political pressure from the public is another factor which has affected governments' preferences for private military companies because if a citizen soldier dies on the battlefield it may result in a huge public response due to the media and non-governmental organizations. On the other hand, if a 'worker' of a company dies, it does not lead to as great a public protest against the government. This means that private military companies reduce the political cost of armed conflicts for governments.

The private military sector has been established to respond to the demand of governments, multinational corporations and international organizations. As non-state actors, companies can offer almost all military services. Private military companies, equipped with the latest technology and well-trained combatants or professionals, can perform their business inside and outside the borders of any state. Their business ranges from combat, military training, strategic planning and intelligence in the battlefield.

The formation of private military companies has raised many legal questions, both in international law and in domestic law. The legal status of private military companies has created a debate between international organizations, governments and non-governmental organizations. In fact, the definition of mercenary and private military companies could not be agreed upon. In general, mercenaries are private personalities who have incentives such as money and adventure, but for private military companies, which are profit-making businesses, personal gain is not a question, because private military companies are legal entities which have continuity and a hierarchical structure, working with legitimate governments via legal contracts.

The private military sector can be classified under three sub-titles. The representatives of the private military sector whose core competence is combat are defined as 'private military companies.' The second one is 'private military support companies' whose core competencies are logistics and support on the battlefield by means of supply, and the third one is 'private military consulting companies' whose core competencies are planning and training.

It has been observed that military companies have been generally used by either failed states in Africa or by the United States of America in Afghanistan, Iraq and Colombia. The services of private military companies have been varied: protection of private property, administration of military bases and ports, providing air, sea and land transportation for UN peace operations, securing convoys, recruiting and training soldiers, intelligence, logistics, etc.

In short, the aim of this article is to explain the role of private military companies in the field of international security within the perspective of security governance. The first part of the article explains the concept of governance and the differences between governance and government. The second part discusses, respectively, descriptions of the private military sector, classification of the sector, its historical background, and their activities and services. The third part attempts to explain the legal status of the private military companies' military activities in terms of the normative dimension. Finally, all matters relating to private military companies are subjected to an overall evaluation from the perspective of security governance. Consequently, private military companies are the one actor of security governance offering military service by contract.